

וְדַוּ שִׁימְנֵי כְּחוֹתֶם עַל-לֶפֶךְ כְּחוֹתֶם עַל- יְרֹעֶךְ כִּי-עָזָה כְּמוֹת אֶהְבֶּה קִשָּׁה כְּשֹׂאֵל קִנְיָה רְשָׁפִיה רְשָׁפִיה אִשׁ פְּגַלָּה דְעִזָּקָה עַל לֶפֶךְ, פְּגַלָּה דְעִזָּקָה עַל אֲדָרְעָךְ, דְּלֹא נֹסִיף עוֹד לְמַהוּי גְלִיין, אַרְיִים תִּקְיַפְא פְּמוֹתָא אֶהְבַּת אֱלֹהוּתְךָ, וְחַסְיָנָא פְּגִיחָנָם קִנְיָתָא דְעִמָּא מְקַנָּאן לָא, וְדַבְּבוּ דְנִמְרִין לָן דְּמֵיָא לְגִזְמִרִין דְּאִשָּׁא דְגִיחָנָם דְּבִרָא רְשָׁי

וְנִמְגְרוּ צִי הַאוֹמוֹת נִשְׁצִלְךָ, קִנְיָה נִכְל מִקוֹס לֶכֶךְ, שְׁלֵא תִשְׁכַּחְנִי, וְתַרְלֵהָ כִּי עוֹה כְּמוֹת אֶהְבֶּה הַהֶצֶה שְׁאֶהְצֵמְךָ עֲלֵי כַּנְגָד מִימֵי שֶׁאִנִּי נִהְרַגְמִי עֲלֶיךָ: קִשָּׁה כְּשֹׂאֵל קִנְיָה. וְהִמְגֵר שֶׁמִּקְנֵאוֹ

וְנִמְגְרוּ צִי הַאוֹמוֹת נִשְׁצִלְךָ, קִנְיָה נִכְל מִקוֹס לֶכֶךְ, שְׁלֵא תִשְׁכַּחְנִי, וְתַרְלֵהָ כִּי עוֹה כְּמוֹת אֶהְבֶּה הַהֶצֶה שְׁאֶהְצֵמְךָ עֲלֵי כַּנְגָד מִימֵי שֶׁאִנִּי נִהְרַגְמִי עֲלֶיךָ: קִשָּׁה כְּשֹׂאֵל קִנְיָה. וְהִמְגֵר שֶׁמִּקְנֵאוֹ

מצודת ציון

ו) כחותם. הוא הטבעת העשוי לחתום בו כתבים. וכן חותמך ופחילך (נלשית לו יט): עזה. חזקה: כשואל. הוא בור הקבר: קנאה. ענינו צער מה בראות דבר מה בזולת והוא לא יוכל להשיגו. כמו ותקנא רחל באחותה (שם ל ו): רשפיה. ענין גחלת הבורעת. וכן ומקניהם לרשפים (ספלים עט מט):

מצודת דוד

ו) שימני. לכן שים אותי על לבך לכל תזון האהבה לעולם, כמו החותם הניתן על היד ואינה זזה משם: כחותם על זרועך. כמו החותם הנתון על היד, כן שים אותי על זרועך. והוא כפל ענין במלות שונות: כי עזק כמות אהבה. האהבה שיש לי אליך היא חזקה כמות, כי היא עומדת נגד המות לכל יוכל לבטל אותה, ורצה לומר יותר אקבל עלי המיתה מלהסיר אהבתי ממך, ולכן מהראוי שלא תסיר אהבתך ממני. והנמשל הוא לאחדים עם המשל: קשה כשואל קנאה. הקנאה הוא דבר קשה כהירידה אל השואל. וכאילו תאמר בזה אם תסיר את האהבה להפרד עוד ממני, מאוד יקשה עלי הקנאה בראותי הנערות בנות גילי יושבות תחת בעליהן ומתענגות, ואני אהיה כרודה וגלמודה. והנמשל הוא לומר אם עוד אשב בגולה, יקשה עלי הקנאה בראותי כל האומות יושבים בארצם בטח ושאנן ואני אהיה גולה וסורה: רשפיה רשפי אש

אבן עזרא

ו) הפעם הראשונה. רשפיה. גחליה, וכן ובני רשף יגיביהו עוף (איוב טו ז):

ספורנו

ו) שימני כחותם על לבך. לוכרתי בכיאת משיחך: כחותם על זרועך. לחשוף את זרוע קודשך לעיני כל הארץ: כי עוה כמות אהבה. אע"פ שאין מעשינו טובים: קשה בלבנו כאש בוערת עצורה בעצמותינו:

מדרשי חז"ל

עוה כמות אהבה. אהבה שהקב"ה אוהב את ישראל, כמו שנאמר אהבתי אתכם אמר ה', אהבה שאהב יצחק את עשו, אהבה שאהב יעקב ליוסף, אהבה שאהב יונתן לדוד, אהבה שאהב האיש לאשתו, אהבה שאהב דורו של שמר להקב"ה, כמו שנאמר כי עליך הורגנו כל היום. (שם). קשה כשואל קנאה. קשה כשואל קנאה של הקב"ה בשעה שמקנאים אותו בע"ז, כמו שנאמר יקניאוהו בזרים, קשה כשואל קנאה שקנא עשו ליעקב, כמו שנאמר וישטם עשו את יעקב, קשה כשואל קנאה שקנאו אחי יוסף ליוסף כמו שנאמר ויקנאו בו אחיו, קשה כשואל קנאה שקנא שואל לדוד, כמו שנאמר ויהי שואל עוין את דוד, קשה כשואל קנאה שמקנא הבעל לאשתו כמו שנאמר ועבר עלי רוח קנאה, קשה כשואל קנאה שעתיד הקב"ה לקנא לציון, כמו שנאמר קנאתי לציון קנאה גדולה. (שם). רשפיה רשפי אש. ר' ברכיה אומר: כאש של מעלה, לא האש מכבה למים ולא המים מכבין לאש. (שם).

ו) שימני כחותם. אמרו ישראל לפני הקב"ה, רבש"ע מה שחשבת בלבך לעשות לנו עשה. ר' ברכיה אומר: שימני כחותם זו קריאת שמע, שנאמר והיו הדברים האלה על לבבך, כחותם על זרועך אלו תפילין. (שם). כחותם על לבך. אמרו ישראל לפני הקב"ה, שימני כחותם על לבך, אמר להם הקב"ה, לא שאלתם כהוגן, לפי שהלב פעמים נראה ופעמים אינו נראה ואין חותמו נגלה, ואיזה הוא כהוגן, כמו שנאמר הן על כפיים חקותיך חומותיך נגדי תמיד, כשם שאי אפשר לו לאדם לשכוח כפות ידיו כן גם אלה תשכחנה ואנכי לא אשכחך. (שם). כחותם על זרועך. א"ר מאיר, שימני כחותם על לבך כחותם על זרועך, כיהיכין, ראמר ר' מאיר, נשבע הקב"ה שהוא נוחק מלכות בית דוד מידו, כמו שנאמר חי אני נאום ה' כי אם יהיה כניהו בן יהויקים מלך יהודה חותם על יד ימיני כי משם אתקנך, משם אתקנך כחשוכה. (שהש"ר).

וְדַוּ שִׁימְנֵי כְּחוֹתֶם עַל-לֶפֶךְ כְּחוֹתֶם עַל- יְרֹעֶךְ כִּי-עָזָה כְּמוֹת אֶהְבֶּה קִשָּׁה כְּשֹׂאֵל קִנְיָה רְשָׁפִיה רְשָׁפִיה אִשׁ פְּגַלָּה דְעִזָּקָה עַל לֶפֶךְ, פְּגַלָּה דְעִזָּקָה עַל אֲדָרְעָךְ, דְּלֹא נֹסִיף עוֹד לְמַהוּי גְלִיין, אַרְיִים תִּקְיַפְא פְּמוֹתָא אֶהְבַּת אֱלֹהוּתְךָ, וְחַסְיָנָא פְּגִיחָנָם קִנְיָתָא דְעִמָּא מְקַנָּאן לָא, וְדַבְּבוּ דְנִמְרִין לָן דְּמֵיָא לְגִזְמִרִין דְּאִשָּׁא דְגִיחָנָם דְּבִרָא רְשָׁי

שפתי חכנו ק דקשיא ליה דכתיב אם יתן ולא כתב תמורת מה יתן. ל אהבתך, כלומר אהבתך הנוכח לפרש: ר כתב ובית דינו, מד רבים:

לא ישטפוה. על ידי חזק ל המיר אהבתך ק: בוז יבוזו

מצודת צ

שלהבת יה. שלהבת הוא ענין י (איוב טו ז), ורצה לומר להבת המקרא כשרצה להגדיל דבר מה ארץ מאפליה (יחזקאל נ ז) ורבים כ כבו: ישטפוה. ענין גריפה על השטף ספיחיה (איוב ט ז): הין. (משלי ו יז): בוז יבוזו.

לבטל את האהבה. ואם מי יתן אחרו וילעגו עליו, על שלא הש מהראוי שלא תסיר עוד אהבתן

ספורנו

זן מים רבים לא יוכלו לכבות. ישטפוה. וזה כי אמנם אם יתן אי שאין דבר נערכה להב

ז) מים רבים וגו'. מים רבים האהבה, לפיכך אין עבירה מכב מים רבים וגו'. מים רבים אלו או המון עמים רבים כהמות ימים יהם האהבה, את האהבה שהקב"ה אוהב אתכם אמר ה', ונהרות לא ישטפוה שנאמר ביום ההוא יגלה ה' בתו וגו', ונאמר ולכן הנה ה' מעלה על אם יתן איש וגו'. אם פותחין כ האוצרות שלהם ונותנים בדבר אחד

זני מנמי גאלך - ה) (גזנן גואנא רבי)

יְתִיה יי בְּיוֹמָא תַּנְינָא
 לְבָרְיָאָת עֵלְמָא, לְאוֹקִיָּא
 בִּיה פִּלְחִי פּוֹלְחָנָא
 נִכְרָאָה: וְאָמַר מְרִי
 עֵלְמָא לְעַמִּיה בֵּית
 יִשְׂרָאֵל, אֱלוּלֵי מִתְבַּנְּשִׁין כָּל עַמְמֵיָא דְמִתְלִין לְמוֹי דְיִפְּא דְאַנּוּן סְגִיָּאין, לֹא יִכְלִין לְמַטְפִּי
 יֵת רַחֲמֵי מַנְדָּה, וְאִי מִתְבַּנְּפִין כָּל מַלְכֵי אַרְעָא דְמִתְלִין לְמוֹי דְנִהְרָא דְנִגִּיד בְּתַקּוּף, לֹא
 יִכְלִין לְמַמְחֵי יִתְיָד מֵעֵלְמָא, וְאֱלוּלֵי יְהִיב גְּבַר כָּל מָמוֹן בֵּיתִיה לְמִקְנֵי חוֹבְמָתָא בְּגִלּוּתָא,
 אֲנָא מְהַרֵּר לִיה כְּפִיל לְעֵלְמָא דְאַתִּי, וְכָל בְּהָתָא דִּי בּוֹזֵן מִן מִשְׁרֵיתִיה דְגִּוּג יְהִי דִּי לִיה:

שפתי חכמים

ק דקשיא ליה דכתיב אם יתן איש את כל הון ביתו, ולא כתב תמורת מה יתן. לכן פירש כדי להמיר אהבתך, כלומר אהבתך הנזכרת, ולא צריך הכתוב לפרש: ר כתב ובית דינו, מדאמר אחות לנו, לשון רבים:

רש"י

על רשפי מלמדנו על מיצת אש שהיא דנוקה לשלשנת ים, לומר, אש של שלשנת ים: (י) מים רבים לא יוכלו לכבות את האהבה. על שנים נלשון רשפים נופל עליהם לשון לא יכבו: מים רבים. האומות ונהרות. שריהם ומלכיהם:

לא ישמפודה. על ידי חזק ולימה ואלף על ידי פתוי והסמה: אם יתן איש את כל הון ביתו. כדי להמיר מהנמן ק: בוז יבוזו לו. כל אלה הקב"ה הוא וצית דינו ר מעידין שכן כנסת ישראל מתרפקת על

מצודת דוד

שלהבתיה. גחלת האהבה היא כרשפי אש וכשלהבת גדולה. רוצה לומר אהבתי אליך שמורה לעולם כחמימות הגחלת המתקיימת זמן מרובה. וגם היא חזקה כלהבת אש גדולה השורף בחזקה. והנמשל הוא לאחדים עם המשל: (ז) מים רבים. לפי שהמשיל את האהבה באש, לכן אמר מים רבים וכו'. לשון הנופל בכבוי האש. ורוצה לומר לא יועיל שום הסתה ופתוי לבטל את האהבה. והנה כל בני עולם יבוזו אותו וילעגו עליו, על שלא השכיל לדעת שאי אפשר להאריך בלבוש עזה זאת בשום דבר. ומוסב למעלה לומר מהראוי שלא תסיר עוד אהבתך ממני, הואיל וגם אהבתי אליך חזקה מאד. והנמשל הוא לאחדים עם המשל:

אבן עזרא

שלהבת יה. מחלוקת בין אנשי המסרה אם היא מלה אחת או שתיים, ונהקרב שהיא שתיים, וסמיכת השם כמו כהררי אל, ושייך שלהבת שורש, וכמוהו

להבת שלהבת, והנה היא מלה מרובעת מארבע אותיות:

מדרשי חז"ל

בידם לעולם. ד"א אם פותחין כל אומות העולם כל אוצרות שלהם ונותנין כל ממונם בדמיהם של ר' עקיבא וחביריו אין מתכפר להם לעולם. (שם).

אם יתן איש וגו'. כד דמך רבי יוחנן, היה דורו קורא עליו אם יתן איש את כל הון ביתו באהבה שאהב ר' יוחנן את התורה כח יבחו לו. (שם).

אם יתן איש וגו'. כד דמך ר' אושעיא איש טרייה ראו מטתו פורחת באויר, והיה דורו קורא עליו אם יתן איש את כל הון ביתו באהבה שאהב הקב"ה לר' אושעיא איש טרייה כח יבחו לו. (שם).

מצודת ציון

שלהבת יה. שלהבת הוא ענין להב. כמו חיבש שלהבת (לויט טו 6), ורוצה לומר להבת אש גדולה כי כן דרך המקרא כשרוצה להגדיל דבר מה סומכו למלת השם. וכן ארץ מאפליה (ימיה ז 6) ורבים כמוהו: (ז) לכבות מלשון כבוי: ישמפודה. ענין גריפה על ידי חזק הרדיפה. וכן חשטף ספיחיה (לויט יד ט): דון. ענין עושר. וכן הון יקר (משל א יג): בוז יבוזו. מלשון בזיון:

לבטל את האהבה. ואם מי יתן כל הון ביתו בעבור אותו וילעגו עליו, על שלא השכיל לדעת שאי אפשר להאריך בלבוש עזה זאת בשום דבר. ומוסב למעלה לומר מהראוי שלא תסיר עוד אהבתך ממני, הואיל וגם אהבתי אליך חזקה מאד. והנמשל הוא לאחדים עם המשל:

ספורנו

ז מים רבים לא יוכלו לכבות. אהבת ה' ונהרות לא ישמפודה. וזה כי אמנם אם יתן איש את כל הון ביתו וגו', שאין דבר נערכה אצלנו:

ז מים רבים וגו'. מים רבים לא יוכלו לכבות את האהבה, לפיכך אין עבירה מכבה תורה. (סוטה כא).

מים רבים וגו'. מים רבים אלו אומות העולם, שנאמר הוי המון עמים רבים כהמות ימים יהמיון, לא יוכלו לכבות את האהבה, את האהבה שהקב"ה אוהב לישראל, שנאמר אהבתי אתכם אמר ה', ונהרות לא ישמפודה אלו אומות העולם, כמו שנאמר ביום ההוא יגלת ה' בתער השכירה בעברי נהר וגו', ונאמר ולכן הנה ה' מעלה עליהם את מי הנהר. (שם). אם יתן איש וגו'. אם פותחין כל אומות העולם את כל האוצרות שלהם ונותנים בדבר אחד מן התורה, אינו מתכפר

ישראל
 ונהון,
 יתן
 לבך,
 על
 חסינא
 דברא
 מוקס
 נקס:
 הנזה
 הנקוד
 ים. וכן
 וצ. הוא
 ז בוולח
 ה טס ל
 לרשפים

ך ממני.
 וכאילו
 ות גילי
 יקשה
 פי אש
 כחותם
 ארץ: כי
 קשה

יאל, כמו
 את עשו,
 ד, אהבה
 ול שמר
 (שם).
 הקב"ה
 זו כורים,
 ר וישטם
 קף ליוסף
 זה שקנא
 וד, קשה
 עבר עליו
 נא לציון,
 (ז).
 ל מעלה,
 (שם).

3

שנגמר דינו למיתה ח"ו ועלם הצלם מעל לראשו, וזהו הזמן שבני אדם יוצאים לדאוג את צלם באור הלכנה שזרחה אחר הצוה, ומשום כך נוהגים לעטוף בתורה בחצות הלילה הראשון עד זמן זריחת הלכנה וקוראים בספר דברים הנקרא משנה תורה, ויכוין בקריאתו זו לעשות חתום המלכות שבה שהוא בגמטריא משניה. ועיקר הדין שהעולם נידון בהיריד הוא מסירת הפתקים שנחתמו בעילת י"ב, ואותם שלא חזרו בתשובה בימים שבינתיים כלומר מיריב עד היריד, נמסרים הפתקאות ביד השלוחים לפעול הדין והמשפט לחייביהם. וככל זאת לא מקבלים רשות לפעול עד יום שמיני עצרת כדי לתת להם עוד זמן לחזור בהם. ואצי"פ שמצינו כי לאחר שיצאו הפתקאות שוב אין הם חזורים, הכוונה היא שדאי מי שלא חזר עד אז שוב לא יחזור, אך אם כן חזר, ודאי שיקדע גור דינו.

וראיה לזה מביא ב"ספר הכוונות" מהראקאנטי שמביא מעשה באדם אדם אחר שנטחבל באור הלכנה ולא מצא צל על ראשו, וחזר באותו לילה והתפלל ובכה ושב בתשובה וחזר וראה צל על ראשו וחזר הצלם למקומו.

כרכורי פה בשאר ימות השנה והשתא לא תליין אלא בעובדא ועתה אינם תלויים אלא במעשה ואנן עובדא קא בעינן ולא מלה ואנחנו מעשים צדיקים ולא לדבור בגין דבזמנא דא מברך לכל שתא משום שבזמן הזה מברך לכל השנה.

ד **ביומא שביעאה דחג** ביום השביעי של החג הוא סיומא דדינא דעלמא הוא סיום של דין העולם ופתקין נפקין מבי מלכא ופתקים יוצאים מכית המלך וגבורן מתערי ומסתיימן בהאי יומא וגבורות מתעוררות ומסתיימות ביום ההוא וערבי נחל תליין בהו תלויים בהם ובעינן לאתערא גבורן למיא וצדיקים לעורר גבורות למים ולסחרא ז' זמנין ולסובב שבע פעמים לרוואה להאי מזבח ממיא דיצחק להרוות למזבח הזה ממים של יצחק בגין דאתמליא מיא האי בירא דיצחק כדי שהמים ימלאו בארו של יצחק וכד הוא אתמליא וכאשר הוא מתמלא כל עלמא אתברכא במיא כל העולם מתברך במים ובהאי יומא גבורות בעינן למיא וביום הזה צדיקים גבורות למים ולסוימא לון לבתר ולסיים אותם אחר כך דהא בהאי יומא מסתיימי דינא שהרי ביום הזה מסתיים הדין ובג"כ בעינן לבטשא לון בארעא ומשום כך צדיקים להכות אותם על הארץ ולסוימא לון דלא משתכחו ולסיים אותם שלא ימצאו דהאי יומא אתערותא וסיומא הוא שהיום הזה התעוררות וסיום הוא וע"ד אתערותא וסיומא הוא דעבדינן בערבי נחל ועל כן התעוררות וסיום הוא שעושים

בערבי נחל

א"ר חייא ודאי הכי הוא ושפיר ודאי כך הוא ויפה וערבי נחל מסמרא דנחל נפקי

ידיד

ביאור המאמר

נפש

דבזמנא דא מברך לכל שתא ר"ל שבזמן הזה יורד השפע לכל השנה לכן תיקון הו"ק אלה יהיה ע"י מעשה דוקא. וז"ל הרמ"ק: ועם היות הרבוב ומלה דפומא הוא רק יותר מהמעשה, ולכאורה מן הראוי היה שדוקא בגלל שזהו הזמן שכל השנה מתברכת, וזוהו דוקא כפה, עכ"ו המעשה פעולתו יותר בחוקה, והפעם שאנו רוצים להוריד ההשפעה בעולם תגשמי ומעשה תגשמי יורד בעצם למטה. וז"ל ואנן עובדא בעינן בגין דזמנא גז' עכ"ל. ועיין בעיונים ד"ה שבע קלין, שם נבאר כל המאמר לפי המקדש מלך. **ביומא שביעאה דחג** היינו הושענא רבא **הוא סיומא דדינא** כי בו סיום ההתיימה. ועיין בעיונים ד"ה ענין הושענא רבא. ופתקין נפקין וגו' כי היו תלויים ממצאי יוה"כ עד יום ז' של תג ואו יוצאים ונמסרים ביד שליש ובוים ח' ניתנים ביד מסמרא ולכן ביום ז' מרת הדין הרבה וגבורן מתערי לענין זה מאימא למלכות ומסתיימי שאין להם עוד כח שאין לדין כח עוד שמה, כי מה שנחתם כבר נחתם ו**ערבי נחל** שהם נו"ה תליין בהו ביום זה נתלה אילן זה בדינים העליונים והם מצד הגבורה ובעינן לאתערא גבורן למיא ובאותו יום צריך לעורר את הגבורות בסוד גבורות נשמים, וכפי שגראה זה נעשה ע"י חבטת הערבה ולסחרא ז' זמנין וכו' סוד היות כל ספירה וספירה מקיף בה סוד תקופת הנהגתה ובתינוחיה. והיינו בסוד **ממיא דיצחק** שענינו מים מצד הגבורה שהם חסד שבה בסוד מקורי הבינה כנוכר בגין דאתמלייא מיא שהוא בת שבע מכילה שבע ואינה מתמלאת אלא בו הקפות. ומכאן משמע שמקיפין ג"כ בערבה ממש וכך נהגים. ופעם הרקפות, לפי שצריך למלאותה ולהפכה כולה לגבורות מפני שמימי הגבורה אינם נשפעים לעולם אלא כאשר המלכות מלאה. וז"ש וכד היא אתמליא וגו'. ובהאי יומא וכו' מעם לענין זה, כי ביום הזה אחר כל החג אנו מרצים על המים. לז"א ובהאי יומא, מפני שהמלכות היא יום ז' וממש אנו

גבוראן מצ ומסיימים בו המים באו של החדש / לכורסייא לאתערא לארקא גב בגבורן נחו לא נחתין גייחא רוח דעלמא א: בדינא את בעובדא ר דאיהו עב ותתאין לר

א"ר יוסי ד ביום הזה וכ הכי הוא יומא פקיד

כי מלים אלה יומא קדמאן ר"ה שאו הוא ? הוא תחילת ה והגבורות עובר ויצחק הוא ו תגבורה עומרה **בהאי יומא לאתערא די לתת ה"ג במלך הוא גם יום ? הדינים כפי ש יתעוררו שוב, כ לכן שהיתה ה גאחיים בגבורות התעוררות והתו שימנע מהחצוני בארות המין תגבורות כמלכו למיא ר"ל לעו דהא מיא בג שמ"ע (שמיני) והם שפע וברכ שדגבורות האג אלא בעיבא לדינים ויומא דקיימא בעל**

סדר הגמון
 22
 פינוע יציק נכס

ורוחא דיליה
זסיר למקרב
מת נפקי כל
ת האלה ונשאר
יתתהון ואע"נ
זכתי לנבייהו
אצלם, יש להם
אבא במיתחם
לאחרני בנין
זרים כגלל שכל

זעביד מהאי
שלו אתעביד
לדא וזה מקבל
וא ב"נ ונופא
וח שורה בחוכו
ואשתאר ב"נ
השירים ב' עד

ש

מהאי פרצופא
הולך וגדל בצלם
אביו ואמו ונעשה
הוא בזהר פרשת
צולמא אחרא
הזה עוד צלם אחר
הראשון שבא מעת
זלם האחר הנעשה
ים כאחד. והרא"נ
בנמרא כבואה,
י"ה ענין צל בבואה
דא וזה מקבל לזה,
לדו, נושלת ונכללת
אשתכחו תרין
גלמים נטיר הוא
ז נרוחיה שריא
בקיום, והרוח שורה
זי בשעה שקרבים
ק לדא ואשתאר
זנו, וזה לוקח לזה
עד שיפוח היום
ז צללים. ר"ל קודם
ז מחקים בו ונסו
זמרן, יקדים ויחזור
הפסוק אלך לי אל
נים ריח כמור הזה
שסוריה"ה שר הפנים
עולמה אם יש לה
בונה, היינו לעסוק

מא כאשר מתעורר

ת"ה. כד אתער דינא בעלמא וקב"ה יתיב על כרסי דדינא למידן עלמא כאשר מתעורר הדין בעולם והקב"ה יושב על כסא הדין את העולם בעי ב"נ לאתערא בתשובה דיייתוב ומחובוי צריך האדם להתעורר בתשובה שישבו מעונותיו דהא ההוא יומא פתקין כתיבו ומשתכחי בלהו באחמתא הא כתיבין כי ביום ההוא פתקאות נכתבות ונמצאות בחיק, כשהן כחוכות אי זכי ב"נ דיייתוב קמי מאריה אם זוכה אדם לשוב בתשובה לפני אדוני קרעין פתקין דעליה קרעין הפתקאות שעליו לבתר, קב"ה זמין קמיה דב"נ יומא דכפורי יומא דתשובה אח"כ מכין הקב"ה לפני האדם יום הכיפורים יום התשובה אי תב מחטאוי טב אם שב מחטאוי, מוטב ואי לא, פקיד מלכא למחתם פתקין ואם לא, מצוה המלך לחתום הפתקים ווי, דהא תשובה בעיא לאסתלקא מניה אי, כי התשובה רוצה להסתלק ממנו אי זכי בתשובה ולא שלימתא בדקא יאות אם זכה בתשובה אבל לא שלימה כראוי תליין ליה עד ההוא יומא בתראה דעצרת דהוא תימנאה לחג חולים לו עד יום האחרון של עצרת שהוא שמיני לחג ואי עבד תשובה שלימתא לקמי מאריה, אתקרעו ואם עשה תשובה שלימה לפני אדוני. קורעים ואי לא זכי ואם לא זכה אינון פתקין נפקין מבי מלכא ואתמסרן בידוי דסנשירא ודינא מתעביד ופתקין לא מהדרן תו לבי מלכא אותם הפתקאות יוצאים מבית המלך ונמסרים ביד של המלאך המעניש, והדין נעשה כדיון צולמין אתעברו מניה ולא משתכחין עמיה אז הצלמים מסתלקים ממנו ולא נמצאים עמו כיון דמתעברן מניה, הא ודאי שופסקא דמלכא יעבר עליה וישעום כסא דמותא כיון שעברו ממנו, ודאי שעונש המלך יעבור עליו, וישעום כוס המות ובההוא ליליא דחגא בתראה ובאותו ליל החג האחרון סנשירין זמינין המענישים מוכנים ופתקין נטלין ונוטלים הפתקים בחר דנטלי לון, צולמין מתעברן ולא

ידיד

ביאור המאמר

נפש

הדין בעולם, דהיינו בראש השנה וקב"ה יתיב על כרסי דדינא למידן עלמא וקב"ה יושב על כסא הדין את העולם בעי ב"נ לאתערא בתשובה וכו' צריך האדם להתעורר בתשובה שישבו מעונותיו דהא ההוא יומא פתקין כתיבו באחמתא הא כתיבין ונמצאות בחיק, כשהן כחוכות. והענין הוא, כי למעלה יש מקום ששם מונחים כל כתיבי חשבון העולם והמלאך גבריאל הוא הממונה עליו שהוא הסופר של מעלה אי זכי ב"נ דיייתוב קמי מאריה אם זוכה אדם לשוב בתשובה לפני אדוני וכו' ואי לא, פקיד מלכא למחתם פתקין ואם לא, מצוה המלך לחתום הפתקים. והכוונה לחתום הפתקים שנכתבו בר"ה. וכן יסד הקל"ר בר"ה יכתובו וביום צום כפור יחתמון וכו'. ומה שאנו אומרים כשהרית דיום הושענא רבה חתמון, היינו מסירת הפתקים. ועיין בעיונים ד"ה ענין הפתקים. ווי, דהא תשובה בעיא לאסתלקא מניה אי, כי התשובה רוצה להסתלק ממנו. וז"ל הרמ"ק: מפני שלא שב ואמר כעיא, ירצה שסוף סוף עדיין ממתניין לו. והענין, שאם שב ביום הכיפורים או קודם, היה מספיק בתשובה מועטת מפני שהיתה נמצאת תשובה שהיא הבינה אליו ביוחר (ר"ל שבוי"כ הוא שליטת הבינה והיא קרובה אליו) אמנם אח"כ בעיא לאסתלקא (ר"ל הבינה עולה והתשובה שהיא הבינה מתרחקת ממנו) וצריך תשובה יותר ויותר. וז"ש ואי עבד תשובה שלימתא לקמי מאריה, אתקרעו ואם עשה תשובה שלימה לפני אדוני, קורעים, ודייק לומר בתשובה שלימה מפני שכבר עבר יוה"כ לכן צריך תשובה שלימה. ע"ב. ואי לא זכי ואם לא זכה, ר"ל שלא זכה לחזור בתשובה אינון פתקין נפקין וכו' אוהן

הפתקאות יוצאים מבית המלך ונמסרים ביד של המלאך המעניש, הוא סמאל. ודבר בלשון קצרה ולא הזכיר את שמו שלא להוציא שם רע מפיו. מהרא"נ. ופתקין לא מהדרן תו לבי מלכא כי בעוד שעדיין לא נמסרו לידיו, אולי יש חקוה. אבל לאחר שנמסרו הפתקאות בידיו שוב אין חזרה, ואז הדין נעשה כדיון צולמין אתעברו מניה ולא משתכחין עמיה אז הצלמים, הם אותם הצללים שהזכרנו בעיונים שהם ענין הארת אה"ה המנינים על האדם, ואם לא זכה לחזור בתשובה, אותם הארות מסתלקים ממנו ולא נמצאים עמו כיון דמתעברן מניה כיון שהצללים. האלה עוברים ממנו, במלים אחרות כאשר מסתלקים ממנו אורות אה"ה המנינים עליו הא ודאי שופסקא דמלכא יעבר עליה וכו' ודאי שתוקף עונש המלך יעבור עליו, וישעום כוס המות ובההוא ליליא דחגא בתראה ובאותו ליל החג האחרון, הוא ליל שמיני עצרת סנשירין זמינין המענישים מוכנים ופתקין נטלין ונוטלים הפתקים שם יש נזר הדין על אותו אדם. כתב הרמ"ק: מכאן נראה שליל שמיני חג עצרת הוא יום החיחום. וקשה דבמקום אחר משמע רבליל הושענא רבא תלוי הרבר וכן נוטה המנהג. ונראה להר"ק ברוחק שרדאי החיחום תלוי ועומד מעת הנעילה ביו"כ עד ליל הושענא רבה ואז נחחם ודאי אין הפתקים נמסרים אל הסנשירא (הוא סמא"ל שר הטבחים) עד ליל שמיני חג עצרת. וז"ש פתקין נעלין מבי מלכא ואתמסרן לידא דסנשירא. אמנם מעת הר"ק עד ליל שמיני עצרת הפתקים יוצאים מבית המלך ביד שלישי ולכן עדיין הרבר תלוי בתשובה כיון שלא נתן אל הסנשירא אין מי שחובע. והיינו הרחמים המבקשים ביום הושענא רבה. אמנם העברת הצלם שכליל הושענא רבה הוא

והנה הרע כי החסדים דאבא נקראים שמן שעל ידם מאירים את כל הו' נרות והוא סוד ש"צ רקיעים דאית ליה לקב"ה כמנין שמים. וחסדים של אימא נקראים מים חיים כי שם סוד המקור"ה ונקראים מים טהורים כמבואר בוהר. והנה נחבאר כבר כי החסדים דאבא מהם נעשה אור מקיף ל"א שנקרא שמים והם סוד הש"צ רקיעים שנעשים מן החסדים דאבא סודהשמן. וחסדים דאימא נשארים בתוך הו"א. ונתבאר כבר כי הגבורות דאימא נכנסים תחילה למרות רחל העומדת אחרי הו"א ועושים אותו סוד נקב ע"י ה"ג שעל ידו זה נעשה כסוד נקבה ואח"כ נכנסים גבורות אבא, והנה כו"א עצמו הוא להיפך, כי תחילה נכנסים גבורות אבא ואח"כ גבורות אימא כדי שיבואו מיד מפתקים. אך כיון שיסוד דו"א הוא קטן מהכיל שניהם, לכן כשנכנסים גבורות אימא מיד יוצאים גבורות אבא לתוך אותם נכנה פרצוף רחל כסוד הפסוק בחכמה יסד ארץ. ואמרו באבא יסד כוחא. והנה כבר נתבאר שמירת המלכות נקראת מצוה כמ"ש בסוד הפסוק כי נר מצוה ותורה אור. הרי נתבאר לך כטוב טעם שמ"ש יין כי יתאדם למצוה הוא מוקדם, הוא סוד גבורות אימא שנקרא יין אדום הוא מוקדם ליכנס למלכות הנקראת מצוה. ולפי שגאולה מצרים היתה ע"י הכינה שהם גבורות דאימא סוד נש"ב (ג' שערי בינה) רחביב ותמשים עלו בני' וכו' וכתיב כימי צאתי מארץ מצרים אראנו נפלאות נ' פלאות, לכן ד' כוסות דפסח מצוה ביין אדום. ומ"ש נכנס יין יצא סוד הוא בסוד הגבורות הנכנסים ביסוד רחל שמתחילה נכנסים גבורות אבא שנקרא סוד ואח"כ כשנכנס יין הם גבורות אימא ואין יסוד ו"א יכול להכיל שניהם, אז יצא סו"ד. והכן.

ועתה נסביר הפסוק ויין ישמח לבב אנוש. כי נודע שעהה כוונת הגלות, היחוד נעשה ע"י מטטרון שנקרא אנוש בס"ה אנוש כחציר ימיו. וה"ס עץ הדעת טוב ורע שמטטרא דיליה יצה"ר ויצה"ט הרומים כמלת לבב כמאוד"ל. וזהו ויין ישמח לבב אנוש להציל פנים משמן והכן היטב.

ספר הצהר
זמ פינוס
זיז נכס

תרי תיקוני דנוקבי
 כתב הרמ"ק, הם המלכות ובינה. הא' נקרא רעייתו כדכתיב יפה את רעייתו והיא הבינה שייחודה הוא עם התכונה, ייחוד המידי כרעים שאינם מתאווים זה לזה כי לעולם הם מיוחדים. וא' מלכות, והיא נקראת כלה שהיא עם הת' יחודה לזמנים ככלה זו והיא חביבה על בעלה. ומפני הרחק הייחוד מומן לזמן נקראת כלה. וכל א' כוללת אברים רבים כסוד כללות הספירה, אלא שכבינה התיקונים גדולים כסוד אברין דאריך אנפין ו' שמיטות ולכן נקראת יובלא. והמלכות אבריה זעירין כסוד זעיר אנפין ו' שנים שמיטה. והיינו ומטיק חר חיקונא לעילא, דהיינו כבינה. וכן אברים נמוכים כסוד ממעלה למטה כסוד אור ישר בשיר השירים, ושם תיקוני הכלה מלמטה למעלה אור תזור. וז"ש וחר חיקונא לתתא. והם סוד האבנים שהם י"ב כדפירש בפרשת ויצא. ע"כ מהרמ"ק.

משתכחין בהו ידו לאחר שננטלו אותם, הצלמים עוברים ולא נמצאים בהם ואי משתכחין בהו ואם נמצאים בהם יעדי דינא גריעא או יעבר עליו דינ גרוע או יעברו עליו מחלות רעות בפנס שלהם, והרי העמדנו לזה.

ובספרי קדמאי אמרי יתיר ובספרים ראשונים נאמר יותר כד רישא אגרע וישתכח גופא כאשר הראש נגרע וימצא הנוף בריה או אנתתיה ישתכחו והוא יסתלק בנו או אשתו ימצאו והוא יסתלק וה"מ כד לא אהדר כל ההוא זמנא בתיובתא וכל זה כשלא חזר אותו זמן בחשובה אבל אי אהדר אבל אם חזר שעמא דמותא ישעם ויתסי שעם המוח ישעם ויבריא. ואי גופא לא אתחזי וישתכח רישא ואם הנוף לא יראה וימצא הראש אינון סלקין והוא אתקיים הם יסתלקו והוא ישר וה"מ כד בריה זעירא ברשותיה וכל זה כאשר בנו הקטן ברשותו ואי ידוי פנימו ואם ידוי פנומים עבדתא דידוי פנימו משה ידוי פנומים רגלוי רגלוי מרעין רדפין עליה מחלות רעות רודפות אותו ערק צולמא ואהדר ערק ואהדר אם הצל בורח וחזר וזכור עליה כתיב דברים כ"ה בבקר תאמר מי יתן ערב. והאי כד נהרא סיהרא וליילא אתתקן בנהורא וזה כאשר הלבנה מאירה והלילה נתקן באורה.

אבל זכאי חסדי אבל צדיקים והסידים בכל יומא ויומא מסתבלי בלביהו כאלו ההוא

ידיד

ביאור המאמר

נפש

שהצלם מסטרא דקדושה ויודיע בנוזרת דינו. ואע"ג דנברא לא חזי, מולא חזי. ומכית לפרוכה יודעת שנמסרו הפתקים ביד שליש ואינה עושה תורה זו אלא כדי לעורר אל האדם שישב בחשובה ולא יגרום שימסר ביד הסנטיא. ודע כי חזין זמנין אתעברין הצולמין, חר כליל הושענא רבה וחר ל' יום קודם סילוקו. עכ"ל הרמ"ק.

בתר דנטלי לון אחריי שלוקחים את הפתקים, וכפי שראינו לעיל זה נעשה ע"י סמאל צולמין מתעברן ולא משתכחין בהו ידי לאחר שננטלו אותם, הצלמים, הצללים עוברים מכל וכל ולא נמצאים בהם כלל. ואכן אותם אנשים שלא נמצא עליהם צל כלל, הם ודאי מתים באותה שנה כי אין להם שום דבר שינו עליהם ואי משתכחין בהו ואם נמצאים בהם רק מעט מהצללים, היינו שיש עליהם עדיין מעט מהארת אה"ה כנ"ל, אמנם לא ימותו אבל יעדי דינא גריעא יבוא עליהם דין גרוע או יעבר עליו דינא מרעין בישינ בגריעותא דלהון או יעברו עליהם מחלות רעות בגלל הפנס שלהם, והרי העמדנו לזה. או י"ל בגריעותא דלהון, ר"ל בגלל חסרון הצללים.

ובספרי קדמאי ובספרים ראשונים נאמר יותר, כאשר מתבונן בצל כד רישא אגרע וישתכח גופא כאשר הראש נגרע וימצא הנוף בריה או אנתתיה ישתכחו והוא יסתלק בנו או אשתו ימצאו והוא יסתלק כי כן הראש מורה על ראש וגדול הבית וה"מ כד לא אהדר כל ההוא זמנא בתיובתא וכל זה כשלא חזר אותו זמן בחשובה אבל אי אהדר אבל אם חזר טעמא דמותא ישעם ויתסי שעם המוח ישעם ויבריא. ואי גופא לא אתחזי וישתכח רישא ואם כשסתכל בצל הנוף לא יראה וימצא הראש אינון סלקין והוא אתקיים הם יסתלקו והוא ישר וה"מ כד בריה זעירא ברשותיה וכל זה כאשר בנו הקטן ברשותו ואי ידוי פנימו ואם ידוי פנומים

עבדתא דידוי פנימו משה ידוי פנומים רגלוי רגלוי מרעין רדפין עליה מחלות רעות רודפות אותו ר"ל כשרואה בצל שרגליו פנומות, מורה שמרעין כישין רדפין בחרית, כי ברגלים נעשה הרדיפה וההליכה והיותם פנומים מורים שישורים יבואו עליו ולא יוכל לרדוף ולהלך עמהם ערק צולמא ואהדר ערק ואהדר אם הצל בורח וחזר וזכור עליה כתיב עליו נאמר בבקר תאמר מי יתן ערב כי הצלם הוא ענין הבקר וכד ערק ואזל הוא ערב, כי נשאר חשך ומורה על כובד היסורים שיבואו עליו עד שיאמר בבקר מי יתן ערב, מי יתן והיה שהייתי בחולי של ערב שלא היה כל כך כבד כזה. וכערב הבאה אחריו יאמר מי יתן בקר, מי יתן והייתי עתה בחולי של בקר שעבר שהוא קל בערך זה.

ומסכם בעל המאמר והאי וכל זה, ר"ל כל הרמוזים שהזכרנו לעיל ניהו ללמוד מהם רקכד נהרא סיהרא וליילא אתתקן בנהורא כאשר הלבנה מאירה והלילה נתקן באורה. פירוש אימתו כל הרמוזים הללו אמיתיים, כשכפי אדם רואים את עצמם כאור הלבנה כשהיא מאירה בעצם וליילא אתתקן בנהורא, ר"ל שאין שום ענן בשמים, אז אם יראה סימנים הללו מובטח הוא בהם ככל האמור. אבל אם יש איזה ענן, אפשר שצל הענן העובר מחשיך על ידיו וגראה שהצל שלו או חלק מהצל שלו ערק ואזל, ואז אין דרך ללמוד ממה שרואה כלום. מהרא"י. ולכאורה משמע מכאן שענין הצל נלמד כפשוטו. אבל לענ"ד אין הדבר כך, ואין מדובר כאן על הצל שאנו רואים בעינינו הנשמיות. וכך הבאנו בעיונים. והדברים שלפנינו שנונים כיאור. ואכן כותב הרמ"ק: כד נהרא סיהרא, מכאן נראה דהיינו בעת זריחת הירח כאור מבריק בעצם. ואחר הצות, דהיינו לילא אתתקן. פירוש, דינא מסטרא דימינא, אז הוא איית הצלמים. ושמענו מפי זקנים שיש לזה שעה ידועה בלילה. והנ"ל שצריך שיהיה צל האדם כמדחו ממש ולא שיהיה צלו ארוך ממנו, שאז אין כח

וה"ל כדמשק אלעזר: כתב בעל זהרי חמה לעיל אמר הקונא עלאה הוא תקונא סתום, וגליא זהו שאמר שלמה המלך ע"ה הנך יפה רעייתו שהוא לאה מלכות דבינה הנאמר עליה אכלו רעים דא או"א. עינין יוניס, שערך, שנין, שפתוחין, וקתן, צוארין, שדין, עד כלך יפה רעייתו ומום אין כך, ע"כ הוא תקונא עילאה רלאה שהוא סתום. מכאן ולהלאה מרוב בעיניי כלה שהיא רחל דכתיב בחריה אתי מלבנך כלה, מה יפו דודין, נפת חטופנה שפתוחין, גל נעול, באחי לגני, עד יפו פעמין (שיר השירים פרק ד') פסוק ב). ומכאן ולהלאה מתחיל תקוני כלה ג"כ אלא שהוא ממש למעלה. והוא פעמין כנעלים, חמוקי ירכין, שודך, כטנך, שדין, צוארין, עינין, אפך, ראשך עליך ככרמל. עד כאן תקוני כלה ממש למעלה. ע"ש. והוא כתיבת סתום של לאה וגליא של רחל. עכ"ל.

יומא מסר אחרא בכ אדונם, ולא בעוה"ז ובט ת"ח ישיעי עובדי המל למטה קמי נטליו לון ההוא עוב ארו והא בשמא קד אחידן בש לון ולמעו אותם ולעש

באותו הצל. שמשמע מרוב אבל זכאי יומא ויומא יומא מסתי יום יום הם נ האחרון ועו מאריהון וי תשובה שלימו ר"ל אינם זקי חולקתו ב חלקם. בעוה"ז ת"ח כל הנני עליונים הם עובדי דאין שהם עושים דלעילא הו שלמעלה. ז"ל אחרת) דהא תחתון, קשרי שממנו נאחזים נברא יש שור מהוה אותו ו בשובו בכל יו בספירות דאז ועלול, מרנו כי אין לך ומשתלשל מע מילין עילאין אחרים כסוד ועבדי בהו ועושים בהם וכיו"ב. להלן שסוד נשילתנ למעלה. והטו ועלול כסוד כנודע שמשתי ממש כסוד ד

מאמר חקור דין חלק ב פרק בו קסא

ששינו שמצותה כל שבעה לזקוף אותה בצדי המזבח וראשיה כפופין על גבי המזבח היא הלכה למשה מסיני ואפילו במקדש בשביעי בלבד טלטולה דוחה את השבת ועם ארבעה מינים בראשון בלבד דבר תורה ישמע חכם ויוסף לקח:

פרק עשרים וששה

76 כ' בזמן החותם שזכרנו בפרק הקודם נמצא בזהר דברים מתמידים בתחלת העיון והנם כתובים בספרים שלפנינו בפרשת ויחי דף ר"כ א' אמר שבראש השנה נכתבין הפתקין והם מה שאמר רבי כרוספדאי שספרם של רשעים נכתב ונחתם למיתה והוסיף שאף על פי כן יש כח בתשובה לבטלם עד יום הכפורים ואם לא שב האדם בנתיים נחתמין הפתקין ביום הכפורים כך היא הגרסא הנכונה והוא הדבר אשר אמרנו "שלא נחלק בו אדם מעולם וכמו שבארנוהו בפרק א' ומשנכתב ונחתם הגזר דין הוא קשה להשיב אפילו בתשובה אם לא יתחזק בה האדם הרבה שאז אין דבר עומד בפניו לפיכך משנחתמו הפתקין אמרו שם ווי ליה דהא תשובה בעיא לאסתלקא מניה אי זכי בתשובה שלימתא כדקא יאות טב. שכיון שעבר יום הכפורים אין מספיקין בידו 'פירוש אין מסייעין אותו לעשות תשובה ומכל

יד יהודה

זה כדאיתא בזהר בראשית עמוד ע"א וזה לשונו בגין כך פקד ליה האי תורה שבעל פה למשה על אינון עשר גטיעין וערבן דיקיפון להאי מזבח באינון ערבי נחל לקבל תרין דרגין דמקיפין לעילא באינון נצח הוד: (ל) ואפילו במקדש וכו' רצונו לומר מה שמצות ערבה לא היתה דוחה שבת במקדש אלא אם חל יום שביעי להיות בשבת וכן הערבה שבלולב שהוא דבר תורה ומטעם תרין דרגין נצח הוד כמבואר בזהר פרשת אמור ואינו ניטל אלא בראשון בלבד מן התורה לכל זה הוא סוד וישמע חכם ויוסף לקח:

פרק כו (א) בזמן החותם וכו' מבאר הרב אגב גרא מאמר הזהר פרשת ויחי דפוס קטן שהוא בדפוס גדול בפרשת אמור עמוד קצ"ט מענין החתימה שאחר יום הכפורים ובפרט ממה שנראה בו זר ותימא כאלו זמן החתימה ההיא הוא בשמיני עצרת וזה לשונו תא חזי ביומא ודינא אתער בעלמא דקב"ה יתיב על כורסייא דדינא למידין עלמא בעי בר נש לאתערא תשובה ויתוב מחובא דהא ההוא יומא פתקין כתיבי ומשתכחי כולא באחמתא הא כתיבין ואי זכי בר נש דיתוב קמיה מאריה קרעין פתקין דעליה לבתר קב"ה זמן לקמיה דבר נש יומא דכיפורי יומא דתשובה אי תב מחטאוי טב ואי לאו פקיד מלכא למחתם פתקין ווי דהא תשובה בעיא לאסתלקא מניה זכי בתשובה שלימתא כדקא יאית תליין ליה עד ההוא יומא בתראה דעצרת הוא יומא תמינאה דחג ואי עביד תשובה שלימתא לקמיה מריה אתקרעו או מתעכבי ואי לא זכי פתקין נפקין מבי מלכא ואתמסרן בידא דסנטירא כיון דאתמסרן בידוי דאי דינא אתעביד ופתקין לא מזהדין לבי מלכא כדן צולמין אתעברו מיניה ולא משתכחי עמיה וכיון דמתעברן מניה הא ודאי טופסקא דמלכא יעבר עליה ויטעם טעמא דמותא ובההוא ליליא דחגא בתראה סנטירין זמינין ופתקין נטלין בתר דנטלין לון צלמין מתעברין ולא משתכחי בהו דיני גרעא או יעבר עלוי דינא או מרעין בגרעותא דילהון והא אוקימנא לדא והא אתמר עד כאן: (ב) אמר שבראש השנה נכתבין הפתקין והיינו במה שאמרנו ביומא ודינא וכו' דהא ההוא יומא פתקין כתיבי: (ג) והם הספרים של רשעים שאמר רב כרוספדאי שנכתבים בראש השנה למיתה ועיין לעיל פרק י"א: (ד) הוסיף הזהר שאף על פי כן וכו' וזהו מה שאמר ואי זכי בר נש דיתוב קמיה מאריה קרעין פתקין: (ה) שלא נחלק בו אדם מעולם דכלהו תנאי ואמוראי סבירא להו שהגזר דין הוא ביום הכפורים: (ו) פירוש אין מסייעין אותו מלמעלה לתשובה כדרך שארי הכאים לטהר אבל מכל מקום אם נתחזק מאליו בלי סיוע ופותח לעצמו פתחה של תשובה הגונה וראיה אין דבר שעומד בפני תשובה כמו שנתבאר בחלק א' פרק כ'

ספר זכרונות מאתנו
לכוננו מנתח זכריה מאתנו
335

מקום אם נתחזק מאליו בתשובה שלמה בכל תנאיה כמו שזכרנו בחלק הראשון עלתה לו. ואי לא תליין ליה עד ההוא יומא בתראה דעצרת הוא תמינאה ואי עביד תשובה שלימתא לקמי מריה אתקרעו ואי לא זכי אינון פתקין נפקין מבי מלכא ואתמסרן בידוי דסנטירא ודינא מתעביד ופתקין לא מתהדרן לבי מלכא כדין צולמין אונעברו מניה וכו' ובההוא ליליא דחגא בתראה סנטירין זמינין. אמר כי אחר החתימה של יום הכפורים תולין לו לראות אם יתחזק בתשובה שלמה כאמור. "עד ההוא יומא בתראה אם באנו לפרש דיומא בתראה היינו עצרת דהוא תמינאה הוא הדבר המתמיה "אשר אמרנו שאין דרך לישבו 'אלא בדוחק רב לא יסבלהו ישר הולך' ולא נאמין היות הזהר חולק בשום פנים על קבלת האמת המסורה לרבים "והנסיון הנודע הוי סיעתה. על כן אנשי לבב שמעו לי כמה מתקנים דרכי הספר הקדוש ההוא ומה עצמו ראשי פרקיו והתבוננו אמריו כי נעמו:

פרק עשרים ושבעה

"בפרשת אמור דף ק"ד ולקחתם לכם ביום הראשון וכו' משם בלי ספק תחלת המאמר שאנו בבאורו כי עם היותו נדפס בפרשת ויחי ודאי שמעתתא אהודי אתמר וכו' הרגישו בזה המדפיסים ועשו זכר לדבר בפרשת אמור. והנראה לנו באמתו של תורה זו הוא כי הזהר קורא להושענא רבא יומא בתראה שהוא אחרון לסוכות ולולב ידעלייהו קאי בצרוף שני המקומות כאמור 'והתם נמי בפרשת ויחי רהטא כלה שמעתא בסוכה ולולב

יד יהודה

ועין שם והיינו דקאמר אי זכי בתשובה שלימתא כדקא יאות טב: (ז) ואי לא תליין ליה וכו' גירסת הרב אי זכי בתשובה שלימתא כדקא יאות טב ואי לא תליין ליה עד ההוא יומא בתראה וכו' והכוונה דאי עביד תשובה שלימתא מקמיה ההוא יומא בתראה עלתה לו התשובה תכף לענין החתימה ואתקרעין הפתקין הנחתמין ביום הכפורים קמיה החזא יומא בתראה כמו דמהני תשובה לענין הכתיבה שנקרעין הפתקים לאחר ראש השנה קודם יום הכפורים ואי לא עביד תשובה שלימה מכל מקום תולין לו עד ההוא יומא בתראה לראות אם יתחזק בתשובה שלימה מעצמו אמנם הגרסא שלפנינו אי זכי בתשובה שלימתא כדקא יאות תליין ליה וכו' ולפי זה בעי למימר שאפילו עביד תשובה שלימה מעצמו אחר יום כפורים מכל מקום אינון נקרעין הפתקין הנחתמין עד יומא בתראה ושאיני חתימה מכתיבה שנקרעין הפתקין קודם יום הכפורים על ידי תשובה כיון שאינון אלא כתיבה בעלמא: (ח) עד ההוא יומא בתראה דעצרת הוא תמינאה לשון זה שאמר הזהר ודאי לפי פשוטו פירושו עד יום האחרון שהוא שמיני העצרת וזה יהיה דבר תמוה מאוד כדמסיק שהרי המפורסם שזמן החתימה האחרון הוא בהושענא רבא: (ט) אשר אמרנו בתחילת הפרק שנמצא במאמר הזהר דברים מתמיהים: (י) אלא בדוחק רב היינו צריכים אנו לומר לפי זה שהכוונה עד יומא בתראה ולא עד בכלל חה דוחק מאוד: (יא) ולא נאמין וכו' רצונו לומר והתימא אשר אמרנו היא מפני שלא נאמין שחולק הזהר על הקבלה המסורה לרבים מימי עולם שהושענא רבא הוא זמן החותם וגם: (יב) הנסיון הנודע בליל הושענא רבא מצל הלבנה מסויע ומוכיח שכן הוא:

פרק כז (א) בפרשת אמור וכו' נמשך לסוף פרק הקדום ומפרש הרב יומא בתראה דקאמר הזהר על הושענא רבא ומפני כן הקדים שמאמר הזהר הנוכח הוא מפרשת אמור: (ב) דעלייהו קאי כי שם מדבר הזהר מענין סוכה ולולב ועלייהו קאי ענין החתימה חה יודע מצירוף שני המקומות של פרשת ויחי ופרשת אמור ששם הוא תחלת המאמר בפסוק ולקחתם לכם: (ג) והתם נמי רצונו לומר ומלבד זה מורה הענין כן

וניחא דהושענא רבא הו
משנה ריש פרק לולב ו
הכי דעצרת הוא תמינא
לפיכך בו לבדו כתיב ז'
הפסח כך עצרת זה כו.
אליו "להורות על מועד
אחרון מעלין בקודש.
מהיובל אך שנת השבי
אמר ואי עביד תשובה
לתרוצי שמעתיה דלא

בפרשת ויחי עצמו: (ד) ו
במתניתין פרק לולב וערבה
שאמר הזהר אחר כך דעו
בתראה ודלא יום שמיני הע
של חג כי הוא רגל בפני עצ
(ז) ביום בלא וי"ז העטף שבו
השמיני לא וביום מפני שה
שעצרת של פסח רחוקה חנ
אמר רבי יהושע בן לוי מש
שאמר חמשין שנין דיובלא
להרמב"ן ורקנטי ובחיי וציוו
הוי עלמא וחד חרוב כמו ש
ויום השביעי קדש שבת הו
העולם חרוב אלא אחר הז
שנין וחד חרוב ויתמיד הע
השביעי קדש שהם שבעה
ישוב השרה לאשר קנהו וזו
שנה אחת לשבע שנים כך
מפעם אחת וכתב הכחיי שו
השביעי וזהו כי בו שבת ה'
כנגד שבעה שנות השמטו
היובל הגדול ע"ע ואמר הר
חגים הם כנגד שבע שנות ו
בקדש ונמנה לבדו: (י) ולנ
הדבר בשנות השמיטה ש
(יא) ומשום דפסקיה למילת
אתקרעו וכו' אף על גב דכב
העצרת לתרוצי שמעתיה ו
יותר וכל זה הוצרך הרב

ומעתה תחזוקן דבר מתוך דבר, מנהג אבותינו תורה היא שציוס זה אין השבון ומספר אל העולים לקריאת התורה, כיון שהארת היום מבחינת אור מקיף הכללי אל התורה, ממילא אין גבול והשבון. וכן תבין מה שנוהגין תיכף אחר סיוס התורה ציוס זה מתחילין תיכף צ'צראשית' לנעוץ סופה צתחלמה", כי אין סיוס וגבול", הבן הדבר היטב. (וע"ע אגרא דפרקא אום קיב).

ממך"י, [תבין 'שמחת ל'צ'י וכו' (שגמ קיב, א)]. והנה אמרו צוהר [סוף מאמרי הסבא צמשפטיס (מ"צ קיד, א)]: פתח ר' חייא ואמר, 'שימני כחותם על לבך' וכו' (שיר השירים ה, ו), צשעתא דאמדבקת כנסת ישראל צבעלה איחי אמרת 'שימני כחותם', ארחת דחותם כיון דאמדבק צההוא אחר דאמדבק שציק ציה כל דיוקניה, אף על גב דההוא חותם אזיל הכא והכא ולא קיימא תמן והא איתעבר מיניה, כל דיוקניה שציק תמן ותמן קיימא, אוף הכא אמרת כנסת ישראל, כיון דאמדבקנא צך כל דיוקני ליהוי חקיק צך, דאף על גב דאזיל הכא או הכא משכח דיוקני חקיק צך ומדכר ליי, עד כאן לשונו.

ג) בשמיני עזרת הוא יום שמחת תורה, הנה מסיימין התורה צאות ל"י ומתחילין צאות צ'כא, להיות יום ההוא יהודא שלים קוצ"ה וכנסת ישראל - כמו שכתבתי לעיל (אות א) רמיזת דברי חז"ל 'כדי שאהנה

יודעי בינה

זו סק"ד חולקים על זה וסוכרים דהגמרא מיירי מסודר מיוחד שהיו ת"ח חולכים (עי' שבת עז, ב וברשי" שם: "סודרא - דרך תלמידי חכמים לעטוף סודר"), ולא מטלית של מצוה.

וסיוס לתורה הוא בבחינת אור מקיף הכללי שהוא בלי גבול. יט. וכדאיחא בווה"ק (ח"ג ריה, ב) "ביומא תמינאה, חדוותא דאורייתא הוא" [ביום השמיני של סוכות שהוא שמיני עצרת הוא יום שמחת תורה].

ועצם המנהג שלא להתעטף בטלית עד הנישואין, כבר נזכר ברא"ש (בפירושו על התורה כב, יג), והביא סמך לזה מסמיכות הפסוקים 'גדילים תעשה לך' (דברים כב, יב) לפסוק 'כי יקח איש אשה' (שם יג), וכלשונו: "כי יקח איש אשה, מה כתיב למעלה 'גדילים תעשה לך', מכאן סמך למנהג העולם שלוקחין טלית לחתן כשישא אשה", (וכ"כ הרוקח סי' שנג; התשב"ץ סי' חכב, הובא במהרי"ל הלכות נישואין). ברם יש לציין שלא נתפשט המנהג בכל הארצות, כי מנהג הספרדים אינו כן, [ובאלף כתב (ח"ב אות תקמא) הביא שגם החת"ס ז"ע היה מקפיד כן שיתעטפו בחורים בטלית בעת התפלה].

כ. 'לעיני כל ישראל'.

כא. 'בראשית ברא אלהים'. כב. ולכן נועצין סופה בתחילה, לרמו על בחינת היהוד של יום זה, יתוד נוקבא שהיא בחינת מלכות סוף כל דרגין עם זעיר אנפין עד רישא דכל דרגין. כג. ר"ל, לכן סוף כל האותיות שבתורה היא ל' ותחלת כל האותיות היא ב', ונועצין אחת בשניה, לרמו על בחינת היחוד הנ"ל, כי בחינת היחוד נקראת 'שמחת ל"ב אשה', [וכדברי רבינו במאמרי סיון (מאמר ה אות יג) "הנה התשמיש של מצוה נקרא במקרא ודברי חז"ל שמחה, במקרא 'שמחת לב אשה', ובדברי חז"ל (פסחים ע, ב) שמחת עונה"].

טז. וכמו שהביא הרמ"א (או"ח סי' חוס"ט ס"א בשם ספר מנהגים) "ונחגו עוד להרבות הקרואים לספר תורה, וקורין פרשה אחת הרבה פעמים ואין איסור בדבר".

כד. פירוש, בשעה שמתדבקת כנסת ישראל כבעלה היא אומרת 'שימני כחותם', דרך החותם כיון שמתדבק, באותו מקום שמתדבק משאיר שם צורת החותם, אף על פי שאין החותם נשאר שם אלא מעבירו משם והולך אנה ואנה, אעפ"כ כל הצורות

יז. כנפסק בשו"ע (שם) 'מוציאין ג' ספרים, וקורין באחד 'זאת הברכה' עד סוף התורה, ובשני 'בראשית' עד אשר ברא אלהים לעשות' " וכו'.

יח. ר"ל, נעיצת סופו לתחילתו המורה שאין גבול

ספר קני יששכר

מובל"ו צ"כ אלתאן שפינא צצ"א
א. מכון יוצרי קניג

ומעתה בין תבין את אשר לפניך, ציוס
 היחודא שלים הנה אמרת כנסת
 ישראל, אף על גב דלוייל הכא או הכא
 [ובפרט צימי הגלות] שימני כחותם על לבך,
 ולרמו זה, כשחותמיין ומסיימין התורה ציוס
 היחוד הזה באום לי' סיכף ממחילין באום
 צ', הוא החות"ם על ל"ב כ"ה. ותמלא מעדנים
 לנפשך, מילוי ל"ב כזה מ"ד י"ח בגימטריא
 חות"ם י"ו הרי שלך לפניך, שימני כחותם על
 לבך, פשוטו ומלואו, או הללוהו בתו"ף
 ומחו"ל (מהלים קנה, ד), תו"ף הוא ל"ב
 במלואו וטובו למ"ד צי"ת כ"ה, והוא החות"ם
 על ל"ב, והוא זמן המחול' מקיף הכללי כמו

שכתבתי לעיל (אות ג) שאין לו ראש וסוף
 בהתחלקות, והוא דמיון המחול שהוא קצו
 קצו, וכענין מַשְׁלֵם ז"ל שאמרו (מעניית לה,
 א) עמיד הקצ"ה לעשות מחול לנדיקים י"ט,
 בין והמבונן ל.

→ ומעתה רמו לך גם כן ענין החותם
 בהושענא רבא, שימני כחותם על
 לבך, היינו על' וקודם ליום הנועד
 שמחזרין את הל' עם אות הצי"א. וביורה
 נודק למה שאמרו זוהר (מ"א רכ, א) שעיקר
 גמר החותם נגמר ציוס שמיני עזרת צתפלת
 מוסף י"ב, הגם שהרמ"ע ז"ל (נעשרה מאמרו

יודעי בינה

שהיו על החותם נשארם לעמוד שם. כמו כן
 אמרה כנסת ישראל, ברצוני שלאחר שאתדבק בך
 יהיו כל הצורות שבי חקוקים בך, ואף כשאלך
 אנה ואנה ולא אהיה דבוק בך, תהיה צורתי חקוקה
 בך ותזכור אותי.

כה. ר"ל בשעה שחותמין התורה, חותמין באות לי'
 ותיכף מתחילין באות ב' העולה כמנין ל"ב, לרמו
 בקשת כנסת ישראל שמבקשים שיהיו חקוקים בלב
 השי"ת כביכול כחקיקת החותם החקוקה לעולם, לכן
 בשעת חתימת התורה הומו לבחינת חותם נועצין
 אות לי' באות ב' העולה ל"ב, לרמו על שימני
 כחות"ם על לבך.

כו. ר"ל, אותיות לי' בי' עצמן שבסיום התורה ותחילתה
 רומזות על בחינת החותם, שכן המילוי שלהם ל[מ"ד]
 ב[י"ת] עולה תנ"ד כמנין חות"ם, והן בבחינת חות"ם
 על ל"ב (עי' המשך דברי רבינו).

כז. ר"ל, לא רק במלואו לבד - אותיות המילוי,
 אשר המה מ"ד י"ת, אלא גם בטובו עצמו שהוא
 האותיות הפשוטות לי' ב'.

כח. כי למ"ד בי"ת במלואו וטובו עולים תפ"ו כמנין
 תו"ף. [נאעפ"י דכתיב תף' חסר, כיון דהקרי הוא
 בתול"ם הרי זה כאילו כתיב תוף' מלא].

כט. והיא עיגול שאין לה ראש וסוף, והוא משל אל
 התענוג שלעת"ל שיהיה מבלי סוף ותכלית (עי' שלי"ה
 הק' - תולדות אדם; וע"ע מאמרי תמו-אב מאמר ד אות א;

ובאגרא דפקא אות שיד מביא רבינו פירוש זה בשם
 הראשונים). הרי שימחול' מורה על המקיף הכללי מבלי
 גבול וסוף.

ל. וזהו הללוהו בתוף ומחול', היינו בבחינת תוף'
 שהוא רמו לחות"ם על ל"ב (כמבואר לעיל), ואימתי
 'במחול' היינו בשמחת תורה יום שמאיר בו בחינת
 אור מקיף הכללי מבלי התחלקות וגבול כמחול זה
 שאין לו ראש וסוף, [כי ביום זה חותמי"ם התורה
 באותיות ל"ב ע"י שנועצין אות לי' שבסיום התורה
 עם האות ב' שבתחלת התורה, וזהו בחינת חות"ם
 על ל"ב].

לא. ויהיה על' מלשון קודם, והיינו שקודם לשמחת
 תורה שהיא בחינת ל"ב, כי מסיימין התורה ומתחילין
 באותיות ל"ב, הוא זמן החותם, כי בהושענא רבא
 הוא זמן החותם.

לב. כי אז יתפרש 'כחותם על לבך' כפשוטו, שזמן
 החותם הוא בשמחת תורה שהוא בחינת ל"ב וכנ"ל.
 וזה לשון הזוה"ק שם: "תא חזי, כד אתער דינא
 בעלמא, דקוב"ה יתיב על כורסי דינא למידן עלמא,
 בעי בר נש לאתערא תשובה דייחוב מהיובא, דהא
 ההוא יומא פתקין כתיבו, ומשתכחי כלהו באחמתא
 הא כתיבין, אי זכי בר נש דייחוב קמי מאריה קרעין
 פתקין דעליה. לבתר קוב"ה זמין קמיה דבר נש יומא
 דכפורי, יומא דתשובה, אי תב מהטאוי טב, ואי לא
 פקיד מלכא למחתם פתקין, ווי דהא תשובה בעיא
 לאסתלקא מניה, אי זכי בתשובה ולא שלימתא

חיקור דין מ"צ פרקים י
 טענות סופר הוא צ
 ספרי הוהר שצידינו.

כדקא יאות, תליין ליה עו
 דהוא תמינאה לחג, ואי
 מאריה אתקרעו".

[פירוש, בא וראה, כל
 ברי"ה) הקב"ה יושב על
 ואו צריך האדם להתעור
 כי באותו היום כותבים
 כל אחד ואחד, אם זכה
 קונו בעשרת ימי תשוב
 בפתקו, אח"כ מזמין ה
 הכפורים שהוא יום המיו
 מחטאיו הרי טוב, ואם
 (בשעת נעילה) לחתום ה
 לזה האדם, כי מדת הו
 (דהיינו מעתה הוא צריך ל
 גור דינו), ואם אחר יום ו
 אבל לא היתה תשובת
 עד יום האחרון שהוא
 עשה תשובה שלמה לפ
 אבל אם לא זכה לעי
 הפתקים עם הפסק דין
 ונמסרים בידיו של המ
 אינם חוזרים עוד לבית
 מלאכי הדין].

הנה דברי זוה"ק אי
 בווה"ק במקום אחר ו
 רבה (עי' ח"ג לב, א). ול
 (שער הלולב פ"ד): "והנו
 הוא סוד מסירת הפתק
 כל זה לא ניתן רשות ו
 הפתקים ההם, רק עד
 תלוי תוך הזמן הזה,
 ליקרע הפתקים ההם.
 ביום הו"ר יש ג"כ דין.
 הוקשה לרואה אותם
 במקום אחד אומר כי
 ולכן אז אתעדי צולמו:
 הוא אומר כי הוא-ביו
 דתג. וביאור קושיא ז

חיקור דין מ"צ פקיס כו-טו) מילן צוה ודעמו
 טענות סופר הוא צוהר^ב, קשה לשגש כל
 ספרי הוהר שזדינו, ואין לזה הכרת.

ד) אמרו רבותינו ז"ל (מעניי ד, ט) אמרה
 כנסת ישראל לפני הקב"ה, 'ויצא כגסס
 לנו' (הושע ג, ג), אמר הקב"ה, 'אחיה כטל

יודעי בינה

כראק יאות, תליין ליה עד ההוא יומא בתראה דעצרת
 דהוא תמינאה לחג, ואי עבר תשובה שלימתא לקמי
 מאריה אתקרעו^ו.

לעיל, כי אחר שנמסרו הפתקין ליל הו"ר הדבר תלוי
 עד יום ש"ע אם יחזרו בתשובה, ולהיות כי מעט
 מזעיר ימצאו, מי שלא תיקן עצמו ושב בתשובה
 בר"ה ויה"כ ובכל החג שיתקן עצמו בהו"ר, ולפי
 שלא ימצאו זה על צד ההרחק לכן אמר בוזהר כי
 אחר מסירת הפתקין תו לא הדרי לבי מלכא. אבל
 ודאי שאם ישוב בתשובה גמורה, ודאי שיקרע גזר
 דין^ו. ומה שכתב רבינו שעיקר גמר החותם הוא
 בתפלת מוסף, כך מבורר בשער הכוונות (דושי חג
 הסוכות דרוש ט) עיי"ש. ונכ"כ באור החמה על הזוה"ק
 (שם) בשם הרמ"ק, אמנם הביא שם בשם מהר"א
 גלאנטי שדעתו נוטה למחוק 'תמינאה' ולכתוב
 'שביעאה', וע"ע לקמן בהערה הסמוכה. L

→ דה. שתיקן דברי הזוהר שכתבו שזמן החותם הוא
 בשמיני עצרת, ועל זה מגיה וכותב דכוונת הזוהר
 הוא על הושענא רבה, וכמו שכתב: "בזמן החותם
 שזכרנו בפרק הקודם נמצא בוזהר דברים מתמיהים
 בתחלת העיון, והנם כתובים בספרים שלפנינו
 בפרשת ויחי דף רכ, אמר שבראש השנה נכתבין
 הפתקין והם מה שאמר רבי כרוספדאי (רי"ה טו, ב)
 שספרם של רשעים נכתב ונחתם למיתה, והוסיף
 שאף על פי כן יש כח בתשובה לבטלם עד יום
 הכפורים, ואם לא שב האדם בינתיים נחתמין הפתקין
 ביום הכפורים וכו', ומכל מקום אם נתחזק מאליו
 בתשובה שלמה בכל תנאיה כמו שזכרנו בחלק
 הראשון עלתה לו. ואי לא תליין ליה עד ההוא יומא
 בתראה דעצרת הוא תמינאה, ואי עביד תשובה
 שלימתא לקמי מריה אתקרעו, ואי לא זכי אינון
 פתקין נפקין מבי מלכא ואתמסרין בידי דסנטירא
 ודינא מתעביד ופתקין לא מתהדרן לבי מלכא כיון
 צולמין אתעברו מניה וכו', ובההוא ליליא דחגא
 בתראה סנטירין זמינין. אמר כי אחר התמימה של
 יום הכפורים תולין לו לראות אם יתחזק בתשובה
 שלמה כאמור, עד ההוא יומא בתראה, אם באנו
 לפרש דיומא בתראה היינו עצרת דהוא תמינאה, הוא
 הדבר המתמיה אשר אמרנו שאין דרך ליישבו אלא
 בדוחק רב לא יסבלוהו ישר הולך, ולא נאמין היות
 הזוהר חולק בשום פנים על קבלת האמת המסורה
 לרבים, והנסיון הנודע הוי סייעתה. על כן אנשי לבב

[פירושו, בא וראה, כשמתעורר הדין בעולם (והיינו
 בר"ה) הקב"ה יושב על כסא דין לדון את העולם,
 ואז צריך האדם להתעורר בתשובה שישב מחטאיו,
 כי באותו היום כותבים פתקים ובו פסק דינו של
 כל אחד ואחד, אם זכה האדם לשוב בתשובה לפני
 קונו בעשרת ימי תשובה קורעים גזר דינו שנכתב
 בפתקו, את"כ מזמין הקב"ה לפני האדם את יום
 הכפורים שהוא יום המיוחד לתשובה, אם שב האדם
 מחטאיו הרי טוב, ואם לא שב מצווה המלך ב"ה
 (כשעת נעילה) לחתום הפתקים שנכתבו בר"ה, אי
 לזה האדם, כי מדת התשובה רוצה להסתלק ממנו
 (והיינו מעתה הוא צריך לתשובה יותר גדולה כדי שיקרעו
 גזר דינו), ואם אחר יום הכפורים זכה לעשות תשובה
 אבל לא היתה תשובתו שלימה כראוי, תולים לו
 עד יום האחרון שהוא שמיני עצרת, ואם עד אז
 עשה תשובה שלמה לפני קונו קורעין את גזר דינו,
 אבל אם לא זכה לעשות תשובה שלמה, אותם
 הפתקים עם הפסק דין שבו יוצאים מבית המלך
 ונמסרים בידי של המקטרג והדין נעשה, והפתקים
 אינם חוזרים עוד לבית המלך אלא הדין נפעל ע"י
 מלאכי הדין].

→ דהנה דברי זוה"ק אלו נסתרים עם מה שמבואר
 בזוה"ק במקום אחר שזמן החותם הוא בהושענא
 רבה (ע"י ח"ג לב, א). וליישב הסתירה כתב בפרי"ח
 (שער הלולב פ"ד): "והנה סוד הדין הזה [של הו"ר]
 הוא סוד מסירת הפתקים ביד השלוחים, אבל עם
 כל זה לא ניתן רשות בידם לפעול הדין כשנמסרים
 הפתקים ההם, רק עד יום שמיני עצרת, כי הדבר
 תלוי תוך הזמן הזה, שאם יחזור בתשובה יחזור
 ליקרע הפתקים ההם. ואמנם לכן אנו אומרים כי
 ביום הו"ר יש ג"כ דין. וזה סוד הנזכר בזוהר, אשר
 הוקשה לרואה אותם שהם מאמרים חלוקים, כי
 במקום אחד אמר כי מסירת הפתקים הוא בהו"ר
 ולכן אז אתעדי צולמא מעל רישא. ובמקום אחר
 הוא אומר כי הוא ביום שמיני עצרת יומא תמינאה
 דחג. וביאור קושיא זו, נתבאר עם מה שכתבתי

ז וסוף
 ז סביב
 גימט לא,
 קיס כט,

החותם
 תס על
 הנועד
 וציומר
 שטיקר
 תפלת
 מאמרות

הו בשם
 זי מבלי

ז 'תוף'
 ואימתי
 בחינת
 חול זה
 התורה
 התורה
 חות"ם

ישמחת
 תחילין
 א רבה

ז שזמן
 וכנ"ל.
 ז דינא
 עלמא,
 ז דהא
 זחמתא
 ז קרעין
 ז יומא
 ז אי לא
 ז בעיא
 ז לימתא

לישראל' (שם יד, ו). נראה לי החילוק בין גשם לטל, גשם מתערומת דלתתא, אין לך כל טפה מלמעלה שאין טיפיים עולים כנגדה מלמעלה, לפוקי טל הוא מתערומת דלעילא. על כן צהג הפסח שהמתערומת הוא שלא על ידי מעשינו רק בחפזון כידוע לה, אז מתפללין על הטל, מה שאין כן חג הסוכות המתערומת הוא על ידי מעשינו תשובה ומעשים טובים ומנוח, מתפללין חפלה גשם.

ה) נקרא היום ההוא צפי כל ישראל 'שמחת תורה', ושמחים ציום ההוא

עם התורה. נראה לי על פי דברי הוזהר [פרשת אמור דף קד עמוד ב] וזה לשונו: ועל דא כתיב (צמדבר כט, לה) 'עצרת', תרגומו כנישו, וההוא יומא יעקב איבו רישא למדוותא, וכל אינון אושפיזין חדאין עמיה, ועל דא כתיב (דברים לג, כט) 'אשריך ישראל מי כמוך', [ועל כן קורין בתורה ציום הזה פרשה זאת], וכתיב (ישעיה מט, ג) 'ויאמר לי עבדי אתה ישראל אשר בך אתפאר' עד כאן לשונו. וכיון דיעקב מדת אמת - 'מתן אמת ליעקב' (מכילתא, ט), הוא התורה 'תורת אמת' (מלאכי ג, ו), צריך

יודעי בינה

שמעו לי כמה מתוקנים דרכי הספר הקדוש ההוא ומה עצמו ראשי פרקיו והתבוננו אמריו כי נעמו וכו'. והנראה לנו באמיתו של תורה זו הוא, כי הוזהר קורא להושענא רבא יומא בתראה שהוא אחרון לסוכות ולולב וכו', והתם נמי כפרשת ויחי רהטא כולה שמעתא בסוכה ולולב, וניחא דהושענא רבה הוא בתראה, והוא גם כן אחרון לניסוך המים אליבא דהלכתא כסתם משנה ריש פרק לולב וערבה וכו'. ובזוהר הבא מארץ ישראל במהרה תרוחם, נמצא מאמר מסכים בבירור לזה שביארנו.

ל

ד. כדאיאת בווה"ק (ח"ג רמ, ב) "אין טיפה יורדת מלמעלה שאין עולין כנגדה טיפיים". אמנם בתענית (כה, ב): "אין לך טפה מלמעלה שאין [מי ה]תהוה וצא לקראתו טפחיים" עיי"ש.

ה. כמבואר בהרחבה בפרע"ח (שער חג המצות פ"א) עיי"ש. והאריך רבינו בזה במאמרי ניסן (מאמר ד דרוש יג ע"ד הסוד ובשאר מקומות) וכלשונו: "ביום הראשון של חג המצות הנה ידוע הוא ענין מעשה הגם הארת המוחין שלא על ידי מעשינו, ונעשה כנס גדלות קודם קטנות, וזה הוא הגם הגדול המופלג אפילו בגבהי מרומים בעולם האצילות, על כן נקרא הקרבן 'פסח', דרך דילוג וקפיצה. וכבר אמרנו בפסוק 'והיה כי ישאלך בנך מהו לאמר מה זאת ואמרת אליו בחזוק יד' וכו' (שמות יג, יד), ומהראוי להתבונן למה אמר הכתוב לשון 'מהו', אבל הוא

להיות בעת שהיה הארת וסגולת הנבואה ורוח הקודש בעולם באתגליא, אז כלילה הזה ויום ההוא השיגו הנפשות של ישראל בהתגלות תוספות הארת גדלות המוחין, והנביאים השיגו נבואה, ואח"כ חזר הדבר לקדמותו, כיון שהוא שלא על ידי מעשינו, על כן ישאלך בנך 'מהו' דייקא, 'לאמר מה זאת', אתמול היינו בהארת הגדלות והשגה גדולה, והן היום חזר הדבר לקדמותו, 'ואמרת אליו בחזוק יד הוציאנו ה' ממצרים', בדרך נס בחפזון בגדלות קודם קטנות דרך דילוג ופסיתיה שלא על ידי מעשינו" (וע"ע מאמרי סיון מאמר א אות ו; מאמרי אדר מאמר ב דרוש ח).

ז. פירוש, (לעיל מיניה כתיב שביום שמחת המלך שהוא שמיני עצרת מתקבצים כל החסדים של הששה קצוות נמצאים עמו ביסודו ומזומנים לצאת ולהינתן אל תוך המלכות) ועל זה נאמר 'עצרת'. שפירושו לשון קיבוץ ואסיפה, ובוה היום של שמיני עצרת יעקב שהוא סוד התפארת הוא הראש והעיקר של השמחה, וכל שאר האושפיזין שהם כנגד הששה קצוות שמחים עמו, ועל זה נאמר 'אשריך ישראל מי כמוך' וכו', כי בני ישראל מתייחדים בשמיני עצרת עם ה' ועל ידי הם זה הם נושעים בכל מיני ישועות, ועוד כתוב 'ויאמר לי עבדי אתה ישראל אשר בך אתפאר'.

ח. כי יעקב אשר מדתו תפארת היא בחינת התוה"ק, וכדאיאת בווה"ק (ח"ג קכ, א) "נשמחת דאמרן דא

רחמנא דיהיב לן אור יעקב שלישי לאצתן'ט,

תפארת ישראל דאיהי אוו בתיקו"ז (ו, א) "אורייתא ברכות (גה, א) 'והתפארת ז

ז. וכדאיאת בשבת (פח), אוריין תליתאי לעם תלית תליתאי בירחא תליתאי". [ן תורה משולשת (תורה נביא (המורכב מכתבים לויים וישראי שהוא שלישי לאמו (אזר א לפרישה, בחורש השלישי]

על פי חסד, ולכן אומות העולם מונים אף לשניים כר' יהושע דמניסן נצרה העולם כולו חסד, ובאמת אלס העולם הוא רק הוה ונפסד והכל הכל.

ולבן י"ל דנצרה העולם באות צי"ת והצטיח השי"ת לאות א' שבה מתחיל החורה (בראשית רבה א. י.) דבאמת ראשית הצריאה לא היה כהוגן רק על ידי החורה נחזק הצריאה כחיקונה.

ולבן יובן שפיר הפסוק אחת דצר אלקים, שהשי"ת צרה רק צריאה אחת, שמים זו שמעתי, ואני שחי צריאות שמעתי, כי עו"ז לאלקים, דהיינו שאם יקבלו שכרם על פי דין יהיה דצר המתקיים, וגם ולך ה' חסד דהוא צריאה ראשונה, ולמה עשה השי"ת ככה על כ"י אח"ה תשל"ם לאי"ש כמעשה"ו, לכך צרה השי"ת את העולם מתחלה על נד החסד ושחר כך יתקן האדם להיות נקראת על שמו וכנ"ל.

ובזה יובן גם כן הפסוק (תהלים קיא. ו) כח מעשיו הגיד לעמו לתת להם נחלת גוים וגו', דהיינו הקצ"ה הגיד לעמו תורתו אשר היא בכל דצר ודצר, ועל ידי זה לתת להם נחלת גוים, כי מעשי ידיו אמת ומשפט נאמנים כל פקודיו, על כן על ידי החורה יכול השי"ת ליקח מידם, מפני שהם לא זכו רק על פי החסד והוא הוה ונפסד אבל ישראל זכו על פי הדין, וזהו סמוכים לעד לעולם שעל ידי זה יהיו קיימים לעולם.

וזרו שנאמר ואת הצרכ"ה, דהיינו החורה היא הצרכ"ה, אבל זולתה הכל הכל, ומאי טעמא על כי איש אלקים, שישראל מקבלים

(ע"י) על פי הדין, ואמר אחר כך ה' מסיני בא וצרה משעיר למו הופיע מהר פארן ואתה מרצבות קודש, דהיינו שכמו שיש יתרון להאור מן החושך, כן יש יתרון לישראל על ידי החורה מאומות העולם שיש להם רק עניי עולם הזה, ולא עוד אלא שאפילו מן המלאכים הם גם כן גדולים, שאמה אלס מרצבות קודש, וכמו שנאמר (במדבר כג. כג) כעת יאמר ליעקב ולישראל מה פעל אל. וזהו מימיו אש דת למו שהם דומים לשכינה שהיא אש וכל זה הוא להם על ידי החורה ודו"ק.

*

עוד אמרתי טעם שלמה נקרא הושענא רבה. דהנה מצוהר בשל"ה הק' הקושיא על הזוהר הק' דצמקום א' (ח"ג ל"א ע"ב) אמר שהפתקין יוצאין כליל הושענא רבה, וצמקום אחר (ח"א ר"ב ע"א) הוא אומר שבשמיני עצרת הם יוצאין, עיי"ש*.)

ולדעתי יש לומר דהנה אמרו חז"ל (סוכה י"ד ע"א) למה נמשלו תפלת נדיקים לעתר מה עמר מהפך את התצוה כן הן מהפכין מדוחיו של הקצ"ה ממדת הדין למדת הרחמים. ונראה לפרש דהנה כל הדברים הם נעשים על ידי צירופי אותיות כמו שאמרו (מדרש תהלים מזמור קיט, עא) על (משלי ל, ה) כל אמרת אלקי צרופה, וכגון מציבת כר"ת ח"ו עושין כת"ר, כתרו ישועה, ומחר"צ עושין רח"ב, וזהו הענין שהמהפכין ממדת הדין למדת הרחמים. והנה לפי זה יכול להיות

(* ע"י עשרה מאמרות חק"ד ח"ב פכ"ו.)

אל אלקים
זלך ע"ה
יכירת ו'
זה יתרון
ע אין לו
יהיה לו
עש המה
ורון דמה
עגם עמה
אבל מה
בר נלחי,
רק אש
(בראשית
ימיו הם
זהו אשר
על ידי
כה, כדי
לא יהיה
יה אמנם.)

ובין ר'
ען נצרה
ל החסד
זם אמת
ד גמור,
החורה
ה וגמר
יס, וזה
על פי
העולם
ען אינם
יהיה רק

אין ויניו לבי הוה צבי

אצק"ק א"ס ק א

מחבו סכני אין פני רגווא

שנמסקין הפחקין צליל הושענא רבה, רק עד שמיני עזרת יכולין להפוך הצירוף לטובה על ידי תפילת ישראל. וזוה יש לפרש המשך הפסוק הג"ל כל אמרת אלקי צרופה כנ"ל, וראיה לזה כי מג"ן הוא לחוסים זו, דהושענא רבה נקרא מג"ן, כמו שאמרו על מלך עוז"ר ומושי"ע ומג"ן, דעוז"ר הוא צראש השנה ומושי"ע זיוס הכפורים ומג"ן דהושענא רבה, וממאי שאנו רואים דמג"ן הוא [גם כן] לחוסים זו, הרי שאמרת אלקי צרופה שיש לצרף אותיות הדין לטובה. והנה רשי"ל כתב על (בראשית כה, כא) ויעתר יצחק שהרבה תפלה מלשון (משלי כו, ו) נעמרות נשיקות שונה, לכן דהושענא רבה צריכין להרבות בתפלה, ולכן נקרא הושענא רבה.

ובזה אמרתי לפרש הא דאמרו חז"ל (סוכה מ"ד ע"ב) חציט חציט ולא צריך מנהג נביאים הוא, דהנה הנביאים גם כן בטלו הדינים מעל ישראל כמו שמצינו גבי אליהו ואלישע. וידוע (זוה"ק ח"ב קע"ד) דמדת הדין אינו חוזר ברקניא, כי הבעלי דינים שקבלו רשות לעשות הדין צודאי מוכרחין ליתן להם קצת לטעום מזה, וכמו שאמרו (ברכות ס"ב ע"ב) על (ישעי' מג, ד) ואתן אדם תחתך אל תקרי אדם אלא אדום שעל כל פנים על אומות העולם יחול הדין. והנה חיצוט הערבה הוא ביטול דינים, וידוע דצבל מקום שיש קצת צער אין מצרכין עליו וכמו שכתב הרמ"א ז"ל (א"ח סי' רכ"ג ס"ו) דלכן אין מצרכין שהחיינו על בגד של עור מפני שהוא בא על ידי מיתת הבהמה, ולכן חציט חציט ולא צריך מנהג נביאים הוא.

*

עוד יש לומר דהנה מצוה צהר"י ז"ל (פסחים שכ"ט פ"ד) זיוס הושענא רבה נעשה חותם בתוך חותם, ולפרש דצריז ז"ל יש לומר דהנה צבל יוס מקיפין את המוצח פעם אחת זיוס (פסחים ז' פעמים) (סוכה מ"ג ע"ב), משום דששה ימים הם מורים על ששה קצוות דהיא מורה על הא"י מדות ומדה זו היא בחינת מלכות יראת שמים, וכאמור (שעי' לג, ו) והיה אמונת עמך ור"י ואפילו הכי אי איכא יראת ה' אין אי לא לא (שבח ל"ו ע"א), דאפילו אם אדם עושה כחמה וכהלכה מכל מקום צריך להיות כוונתו ביראת ה' (עי' לקמן דף שלא). ולכן אנו מקיפין זיוס הזה פעמים שכל מדה צריכה להלביש את עצמה במדת מלכות (עי' לעיל דף רב באריכות), והנה המורה הקדושה היא חותם אי לנו שאנו חתומים ומשונים בה מאומות העולם, אבל חותם זו צריך להיות עוד בתוך חותם אחר דהיינו בתוך יראת שמים ואז אין שום חילון יכול לשלוט בנו חז"י וזה נעשה דהושענא רבה וכנ"ל.

ובזה יש לומר דצריז חז"ל (ב"מ פ"ה ע"ב) על הפסוק (ירמ"י ט, יא) על מה אצדה הארץ וגו' על עזבם את תורתך, דבר זה נשאל לנביאים ולא פירשוה עד שפירשה הקב"ה בעצמו וכו' שאין מצרכין בתורה תחלה. דהנה ראשית התורה הוא היראה והוא התחלת התורה, ואמר ראשית חכמה יראת ה', וזה שלא צרכו בתורה תחלה שלא עשו התורה והמנוחה על פי היראה דהיא הראשית והתחלה, ולכן נקרא הושענא רבה דעל ידי היראה המנוחה פרחת לעילא, דכתיב (תהלים קח, ה) כי גדויל מעל שמים חסדך, וכתיב (שם נז, יא) עד שמים, ואמרו חז"ל (פסחים ב') כאן כשעושין לשמה דאז

גדויל מעל :
 וכל יורחמו, וזהו
 ד' יצוהר דהנה
 מלכות שאומרי
 גם כן הוא
 ע"ה דמדמו ה
 דרר שאמרתי
 תפינן דרש"י ו
 שמע. מקודם ו
 תפלין דרבינו תם
 שמע, (דלדעת ר
 על עצמו עו
 ולדעת ר"ת
 קדש כל כך עד
 על דרך אש
 פני האמת שניהם
 קבל על עצמו עו
 על מצות, אבל שו
 כל כך שיוכל לקבל
 יתן שאת, וכמו
 שמע, והוא כמו ה
 רגליו לטייל כ
 הנוך עוד יומר.
 הנה צראש השנה
 מלכות שמי
 ימם הסכות אנו מק
 לכן אחר כך דהושע
 על עצמינו עול מלכ
 עו, ולכן נקרא הו

ואל גדול מעל שמים חסדך, אם עושין
לדמיון ורחימו, וזה הושענא רב"ה.

*

עוד יתבאר דהנה ראש השנה הוא צחינת
מלכות שאומרים המלך הקדוש, והושענא
רבה גם כן הוא צחינת מלכות דוד
המלך ע"ה דמדמו הוא מדת מלכות, ויש לומר
על דרך שאמרתי (אפ"ת פר' ואתחנן דף תרמח)
על הפילין דרש"י ורבינו תם ז"ל, דבשל רש"י
הוא שמע מקודם ואחר כך והיה אם שמוע,
ועתה פילין דרבינו תם הוא והיה אם שמוע ואחר
כך שמע, (דלדעת רש"י ז"ל) צריך האדם מקודם
לקבל על עצמו עול מלכות, ואחר כך עול
מנוח, ולדעת ר"ת ז"ל הוא שעל ידי המנוח
נתקדש כל כך עד שיוכל לקבל על עצמו עול
מלכות על דרך אשר קדשנו במצותיו. ולדעת
הפנימי האמת שניהם אמת דודאי מתחלה צריך
לקבל על עצמו עול מלכות שמים ואחר כך
עול מנוח, אבל שוב על ידי המנוח נתקדש
כל כך שיוכל לקבל אחר כך עול מלכות שמים
באחר שאת, וכמו שכתב בעקידה על נעשה
ונשמע, והוא כמו החולה שנחפא שהולך מעט
על רגליו לטייל כדי שצבא אכילה זו יוכל
להלך עוד יותר.

והנה צראש השנה הוא התחלת קבלת עול
מלכות שמים, ועל ידי יום הכפורים
ומנו הסכות אנו מקדשין עצמינו במנוח השם,
לכן אחר כך הושענא רבה יכולין אנו לקבל
על עצמינו עול מלכות שמים ביתר שאת ויתר
עוז, ולכן נקרא הושענא רב"ה.

*

עוד אמרתי דבג' פעמים השי"ת דן את
ישראל וכל פעם נתן לנו מנוח אחת
כדי לכתוס פי כל המקטריגים, דהיינו צראש
השנה מלאכי מעלה שואלין אימת יהיה ראש
השנה והקצ"ה משיב להם אני ואתם נלך לבית
דין הגדול וכו' (דברים רבה ב, ט), ומזה רואים
חשיבת ישראל, וקודם יום הכפורים צוה השי"ת
לאכול ולשתות (יומא פ"א ע"ב) וצוה יהיה נחת
רוח לפניו ית', וכן הושענא רבה צוה לנו ית'
לישב בסוכה צילא דמהימנותא ויש לו נחת
רוח כשאלו יושבין תחת כנפיו ועל ידי זה
רואין שאלו חשובין לפניו ית' ונסתחמו
טענותיהם ודו"ק*.)

*

האזינו השמים ואדברה ותשמע הארץ אמרי
פי (דברים לב, א). וצריך לדקדק
דלמה אלל שמים כתיב לשון דיבור ואלל הארץ
אמירה רבה. אמנם דהנה באמת כשנתן השי"ת
את התורה היה פחיתות גדול לשמים שנחנה
התורה לבני הארץ ולא להם, והם צריכין לירד
למטה ולשמע מלאך תורה. וזהו האזינו השמים
ואדבר"ה הגם שהוא קשה וצער לה, אבל
ותשמע הארץ אמר"י פי, שלה הוא טובה
גדולה. והנה שמעתי לפרש על (בראשית ב, י)
ונהר יוצא מעדן להשקות את הגן, דהיינו
שיוצא מעולם התענוג לעולם שלמטה, וזה הוא
גם כן צער לעליונים וטובה לתחתונים, וזה
יערוף כמט"ר לקחי, לעליונים שהוא להם
כמטר המצער לעוצרי דרכים, וגם כט"ל
אמרתי שהוא כט"ל אמרתי, לכן כי שם ה'

(* ע"י אפ"ת פר' שופטים (דף תרעו).

מקראות גדול

ולפ"ז, לפי מה שנתבאר לעיל מדברי המשנת חסידים דבחוטא לתיאבון אפי' ע"י תשובה מיראה אהני מעשיו למשוני זדונות לזכויות, מינה דגם בכה"ג נעקר החטא למפרע, דהא בהא תלי' כמבואר.

וא"כ חטא העגל דודאי לא הי' להכעיס. אדרבא הכוזרי והרמב"ן כתבו דחטאם הי' כעין מי שרואה ע"ז וסבור ביהכנס' הוא והשתחו' לו. ועכ"פ לא הי' יותר מחטא לתיאבון. ואיזו תשובה שעשו, אפילו מיראה, פעל שנעקר החטא למפרע. וצדקו דברי הגאון ז"ל דאחר שישונו [ונעקר מהם למפרע מהות מומרים ונתבטל הק"ו של מרע"ה] חל מ"ת דמעיקרא למפרע.

ד ובוה יש ליתן טעם למנהג ישראל שעושין שמחת תורה אחר שמיני עצרת, ובא"י עושין שמחת תורה בשמיני עצרת דהנה ידועים דברי הקדושת לוי (פר' האזינו) על המדרש ולקחתם לכם ביום הראשון, ראשון לחשבון עוונות (ע"ש בתנחומא פר' אמור). וביאר הקדושת לוי זצ"ל דביו"כ תשובה מיראה, ואז זדונות נעשים שגגות אך בסוכות זמן תשובה מאהבה וע"כ אז מתחילין לחשוב העוונות, כדי להפכן לזכויות עכדה"ק.

והנה יש סתירה בזמן גמ"ד, בש"ס (ר"ה ט"ז ע"א) אי' דהגמ"ד ביוה"כ, ובוה"ק מבואר שהוא בשמיני עצרת ב' ולהניל א"ש, דבעשי"ת זמן תשובה מיראה, והגמ"ד ע"ז לעשות מעוונות שגגות הוא ביוה"כ, ובמשך ימי סוכות זמן תשובה מאהבה, וע"ז הגמ"ד בשמ"ע.

והנה בר"ן פ"ק דר"ה כתב דלר"י דקימ"ל כוונת' דבניסן נברא העולם, טעם שהוקבע זמן דין בר"ה ויוה"כ משום דבר"ה התחיל הקב"ה להתרצות למשה וביוה"כ נגמר הריצוי, ולפיכך קבע הקב"ה לדון בריותיו בזמן שהוקבע לכפרה וסליחה עיי"ש. ומינה יש ללמוד דה"ה מה שנקבעו ימי סכות ושמ"ע לזמן תשובה מאהבה ולעשות מעוונות זכויות, משום דגם אז אחר חטא העגל ביוה"כ נתרצה השי"ת לישראל לעשות מעוונות שגגות, ואח"כ בימי הסכות נתעלו יותר ועשו תשו' מאהבה, ובא' לסכות התחיל הקב"ה להתרצות להם, גם לזה, ובשמ"ע נתקבלה תשובתן זו לגמרי ונהפכו לזכויות, וע"כ נקבע זמן זה גם לדורות לענין זה. וע"כ בשמיני עצרת שאז נעקר חטא העגל למפרע ונפקע למפרע הק"ו של מרע"ה וחל למפרע המ"ת דמעיקרא, ובאבנ' נזר או"ח ס"ט דדבר שחל אח"כ למפרע חשיב זמן החלות אח"כ בשעה שחל בפועל עיי"ש, וה"ג חשיב זמן מ"ת של ששי' בסיון בשמיני עצרת בשעה שחל

ונלע"ד הקלושה, דאפי' בתשובה מיראה משכחת לה שיהי' נעקר החטא למפרע, ואקדים מה שראיתי חידוש במשנת חסידים מס' התשובה פ"ד ה"ה וז"ל: ואם חטא לתיאבון בתשובתו זדונות נעשים לו זכויות, ואם חטא להכעיס אז נעשים לו כשגגות וכו' עיי"ש, ולכאו' קשה ע"ז דביומא פ"ו: אר"ל, גדולה תשובה שזדונות נעשים לו כשגגות, שנאמר: שובה ישראל עד ה' אלקיך כי כשלת בעווניך, הא עון מזיד הוא וקרי לי' מכשול, איני והאמר ר"ל גדולה תשובה שזדונות נעשים לו זכויות דכתי': ובשוב רשע מרשעתו ועשה משפט וצדקה עליהם הוא יחי', [לא קשי' כאן מאהבה כאן מיראה] ואמאי לא משני כאן בחטא להכעיס כאן בחטא לתיאבון.

וי"ל, כיון דכתיב ובשוב רשע מרשעתו, ורשע היינו להכעיס כיומא ל"ו: דו"ק ותשכה, ומינה דאפי' להכעיס משכח"ל שע"י תשובה עוונות נעשים זכויות, וע"כ משני כאן מאהבה כאן מיראה, וממוצא דבר אתה למד, דאפי' להכעיס ע"י תשובה מאהבה זדונות נעשין זכויות, ומינה דהא דמשנת חסידים קאי בתשובה מיראה ומ"מ בחטא לתיאבון זדונות נעשין זכויות, וראה זה חדש א"י.

והנה שם עמוד א': רב חמא בר' חנינא רמי כתי': שובו בנים שובבים, דמעיקרא שובבים אתם, וכת"י ארפא משובותיכם, לא קשי' כאן מאהבה כאן מיראה, ופירש"י דמאהבה נעקר החטא למפרע ומיראה נעקר מכאן ולהבא עיי"ש, ולכאו' הא דרחב"ח פליגי אדר"ל, דלרחב"ח תשובה מאהבה עוקר חטא לבד למפרע, ואלו לר"ל עדיפא מינה דעושה זדונות זכויות, אמנם דוחק לומר כן, דא"כ הי' הגמ' מעמידה דברי ר"ל תיכף אחר דברי רחב"ח ולא היתה צריכה להפסיק ביניהם במימרות אחרות.

אמנם נראה דלא פליגי אהדדי, ואדרבא הא בהא תלי', דלכאו' צריך להבין לר"ל דזדונות נעשין זכויות, דמה סברא הוא זה, ואינו זכויות נעשים מזה, ונראה, דהנה בקדושין מ' אי' דמי שבא דבר עבירה לידו וישב ולא עבר נותנין לו שכר כעושה מצו', והחוטא שבא דבר עבירה ועבר עלי' כששב אח"כ מאהבה דנעקר החטא למפרע, נמצא דמה שבא דבר עבירה לידו נשאר, ומה שעבר עלי' זה נפקע למפרע, ממילא חשיב למפרע שבא דבר עבירה לידו, וישב ולא עבר עלי' ונותנין לו שכר עליה כעושה מצוה, ואלו הם הזכויות שנעשים מן העבירות כנלע"ד בזה.

מהזוה"ק דהגמ"ד בשמיני עצרת ע"ש, וע"ש עמ' צ"ט כדבריו כאן, וע"ע לעיל בחלק התשובות סימן ל"ז שכתב שם דהגמ"ד הוא בהז"ר, והוסף לבאר מה דאי' בספרים, דבהנזכה הוא גמ"ד עיי"ש.

א. ע"י לעיל דרוש א'.
ב. ע"י בזה"ק (ח"ג ל"א ע"ב) דאי' דהגמ"ד דין הוא בהושענא רבה, אך הגהמ"ח זצ"ל בארץ צבי על מועדים לסוכות הביא כ"פ

ספר ארץ צבי ח"ג נזכר 4 גרסאות ל' זון איומי
האמן וי' איוג צבי כוונתו זלמן גמ"ד

המ"ת למפרע, וע"כ אז דבר בעתו לגיל ולשמוח בשמחת תורה. ובגולה דעיקר הארת היר"ט הוא ביו"ט שני כידוע מסה"ק עושין עיקר השמחה בשמחת תורה.

[ואף] למ"ש לעיל דכחטא לתיאבון גם תשו' מיראה מועיל לעקור החטא למפרע, מ"מ ידוע שיש אלפי אלפים מדרגות בענין התשובה, ובספר החיים לאחי מהר"ל ז"ל אהא גדולה תשובה שמגעת עד כסא הכבוד (יומא פ"ו ע"ב), דמדרגות התשובה רבים כמו שיש מכאן עד כסא הכבוד, וכיון דתשובה מאהבה ג"כ גורם לעקור החטא למפרע, ממילא בשמ"ע נשלם הענין בשלימות נפלא יותר].

והנה המפורשים הקשו סתירה במה שמצינו ביום פטירת מרע"ה ב' אדר עושין תענית כדאי בשו"ע סי' תקפ"ה, ואלו בהילולא דרשב"י ז"ל זי"ע עושין הילולא ושמחה רבה כידוע, וזה כביר אמרתי, דנלע"ד דגם בפטירת מרע"ה עושין הילולא ושמחה, והיינו בשמחת תורה שקורין וימת שם משה, כדאי בספה"ק דהקריאה מעורר הזמן, ועיי' של"ה ר"פ וישב, ואז עושין משתה ושמחה רבה, והוא גם לכבוד הילולא דמשה רבינו ע"ה, ומה שעושין ההילולא דוקא בשמחת תורה הוא מחמת דאיתא בירושלמי (פרק ב' דמכות הלכה ו') שאלו לנבואה נפש החוטאת במה תתכפר, אמרה נפש החוטאת היא תמות, שאלו לתורה אמרה יביא קרבן ויתכפר, ויען נרשם בתורה על מרע"ה שנפטר בחטא מי מריבה, אף שאין לנו ידיעה בחטא זה, ובאמת אין זה חטא לפי ערכנו, רק לגודל קדושת מרע"ה ע"ד וסביביו נשערה מאד (יבמות קכ"א ע"ב), מ"מ כיון שנרשם בתורה שהי' חטא, ע"כ עושין עיקר השמחה בשמחת, יען מרע"ה הי' מקור התורה ומפאת התורה נפש החוטאת יש לה תקנה ע"י קרבן, ובסוטה ה': בא וראה כמה גדולים נמוכי הרוח לפני הקב"ה, שאם אדם מביא עולה שכר עולה בידו, מנחה שכר מנחה בידו, אבל מי שדעתו שפילה עליו מעלה עליו הכתוב כאלו הקריב כל הקרבנות כל, ומי לנו מעוטר בעטרת ענו' ושפלות הרוח כמרע"ה, שהתורה העידה עליו והאיש משה ענו מאד מכל האדם אשר ע"פ האדמה, ובאבות דר"ג אי' דכמה מיני מוכי שחין היו בירושלים, ונפשו של משה שפלה מכלן, נמצא דהוי כמקריב כל הקרבנות כולן, ולפי מאמר התורה יביא קרבן ויתכפר לא הי' במרע"ה שום שמץ חטא, כי נתכפר לו עקב ענו' שהוא כמקריב כל הקרבנות, וע"כ בשמחת תורה יום ששמחים עם התורה אז דבר בעתו לעשות שמחה והילולא לפטירת מרע"ה [דמצד הקריאה של וימת שם משה חשיב אז

כיום פטירתו כנ"ל] כמו ביום פטירת רשב"י ז"ל כי מצד התורה נפטר בלא חטא כנלע"ד בס"ד והארכתי עוד בזה ואין כאן מקומו.

והנה בשבת פ"ו, דכו"ע בשבת נתנה תורה לישראל, דכתי' זכור את יום השבת וגו' וכתי' זכור את היום הזה מה להלן בעצומו של יום אף כאן בעצומו של יום, והק' הפנ"י, דהרי הש"י קבע זמן מ"ת בששי אך מרע"ה הוסיף יום א' מדעתו, ואם הי' המ"ת בששי כרצון הש"י מה הי' נעשה אז בהגז"ש דזכור גי', ותי' דאם הי' המ"ת בששי, הי' נכתב בהלוחות שמור כמו בלוחות אחרונות עיי"ש.

ומזה יש ללמוד, דאם הי' המ"ת בששי, הי' אופן המ"ת לגמרי באופן אחר באופן שנתנו לוחות אחרונות, אך כשהוסיף מרע"ה יום א' מדעתו, ניתן ג"כ באופן אחר לגמרי, ואח"כ כששיבר את הלוחות ונתנו לוחות אחרונות אז הי' כל המ"ת שהי' ראוי להיות בששי לולא שהוסיף משה יום א' מדעתו, והנה מה דנקרא תורת משה, הוא מחמת המ"ת דז' בסיון דזה הי' מ"ת שמצד מרע"ה לגמרי, והנה כששיבר את הלוחות נתבטל מ"ת הזה, וניתנו שוב הלוחות שהי' ראוי להיות בששי בסיון, ובשמ"ע שנעקר החטא מעיקרא, חזר וניער מ"ת דמעיקרא כמש"ל כשם הגאון המחבר ז"ל, שמצד מ"ת הזה משה רבינו הוא שורש התורה ושורש כל החכמים, ע"כ דיקא אז דבר בעתו לקבוע שמחה ומשתה בהילולא דמרע"ה זי"ע.

והנה לפי מה שהוצאתי מדברי הפנ"י הנ"ל דמתן דלוחות אחרונות היו אותן הלוחות שהיו ראויים ליתן מע"ש כרצון הש"י, לפ"ז י"ל ג"כ כשיטת הגאון המחבר ז"ל ולא מטעמי, אך דאחר ששבנו בתשובה ונתנו להם לוחות אחרונות שהי' זמנם בששי בסיון ויוה"כ הי' תשלומין לששי בסיון [ובחיודושי הוספתי ד' כעין שכתב בשט"מ ב"ק דף נ', גבי מעשה בבתו של נחוני' חופר שיחין שנפלה לבור באו והודיעו את רחב"ד, שעה ראשונה אמר שלום וכו' אלא אמרתי דבר שנצטער בו אותו צדיק יכשל בו זרעו, ואעפ"כ מת בנו בצמא, והק' התוס' דבר שנצטער בו אותו צדיק יכשל בו זרעו, ותי' השט"מ דאף דבשמים הבינו היפך סברא הנ"ל דבר שנצטער בו וכו', מ"מ כשהורה רחב"ד הסכימו בשמים לדבריו, כי בשמים מסכימין לפסק של חכמי הדור אף כשהוא נגד האמת, אך בפעם ב' שלא הי' אז רחב"ד להורות כן, שוב עשו בשמים כמו שהבינו האמת בשמים וכו' עיי"ש, וכן הי' במ"ת, דהש"י רצה ליתן תורה בששי באופן המ"ת שהי' ראוי להיות או, אך מרע"ה חכם הדור הכריע שיהי' המ"ת בש"ק, והסכים הקב"ה

ד. עי' ארץ צבי על מועדים להגהמ"ח זצ"ל עמוד צ' ד"ה גם מה וכו'.
ד. עי' לעיל בדרוש לשב"ג שהאריך הגהמ"ח זצ"ל בביאור ענין זה עיי"ש.

ג. עי' בארץ צבי עה"ת להגהמ"ח זצ"ל עמוד רמ"ב, ובארץ צבי (מועדים) עמוד קמ"ח כתב קצת כדבריו כאן, ועיי' בשו"ת ארץ צבי (ה"ב) סימן כ"ד מש"כ קצת כעין דבריו כאן, ובמה שהוסיף לבאר הטעם דתלמידי הבעש"ט לא נהגו להתענות בו' אדר עיי"ש.
ג. עי' לעיל בדרוש ג' עוד בזה.

קטן, הרי קטן לאו בר אזהרת לאו הוא ב, וי"ל גם בזה כתרין הש"ס ה"ל דכיון דלאו על חטאו נהרג אלא על שם סופו נהרג, שייך אזהרה גם בקטן.

ולפי"ז יש ללמוד גם למ"ע, דאע"ג דקטן אינו מזהר, מ"מ חיוב שאינו מלד עכשיו לזד רק מלד סופו שייך גם בקטן, [וכע"ז] כחצו רש"י ובר"ן צר"ה (כ"ח ע"ה) לדמות מלוא לעצירה לענין מתעסק בחלצים ועריות חיוב שכן נהנה].

וע"כ י"ל דקטן שטומד ליגדל צימי הספירה חייב מה"ה לספור גם בקטנותו על שם סופו כדי שיחשב חמימות ויקיים המלוא אח"כ בגדלותו, דאם לא יספור עכשיו לא יקיים אח"כ המלוא כשיגדיל משום חכרון תמימות.

וא"ש מה שמצרך אח"כ כשיגדיל, דגם בצפירה שספר צעודנו קטן קיים מלוא דאורייתא דכיון דעל שם סופו מחייב, שייך חיוב דאורייתא גם בקטן.

סימן ל"ז

ד"ת לחנוכה

צ"ה זאת חנוכה סאסנאוולט, תרל"ז
לכבוד יקרת ידודי הרבני החסיד הנכבד וכו' ומצין דבר מ' שלמה קאליש נ"י צירושלים תו"צ.
אחדשה"ט כמשפט.

זה כצור השגתי מכתב מכבודו צימים הנוראים, ויען הנני כסדר בלוצלין ולא אפנויי מופנה, ע"כ לא השבתי. ועתה הנני צביתי, וגם אי בספרים כי גמ"ד של יו"כ הוא בחנוכה, אמרתי להשיבו, ומחמת ידידות הכתוב קלה מאמר צד"ת, מחמת שידעתי שכ"ת מחצב דבריי ומילתיה אלבושיה ויקירא. אי צש"ס יומא (מ"ה ע"ב) דמדליקין המנורה מאש המזבח, יש לבאר דהנה מלינו צמדרש תהלים דיש לישראל צי הרים, הר המוריה ובר סיני, והנה הר המוריה עליו פשט יתקן לוארו למסור נפשו להשי"ת, וצבר סיני קבלו ישראל את התורה. נראה דצי הרים אלו אי ממזק את חצירו, כי לפי המס"נ שיש לאדם שזה הר המוריה, כי מסירות נפש הוא אהבה, כמ"ש (דברים ו, ה) : ואהבת את ה' אלקיך וגו' בכל נפשך, וצתנדי"א אי : חון אהבה אלא תורה שגאי (תהלים קיט, לז) : מה אהבתי תורתך, וכזה כתב רש"י סופה כ"ה ע"ה ד"ה לכבות את האהבה וכו' : זו תורה עוי"ש, ע"כ מאהבה של מס"נ זכין לתורה, וזה הרמז דמאש המזבח (מזבח מרמז על מס"נ, שזה עיקר מכוון הקרבן דכתוב (ויקרא א, ב) : אדם כי יקריב "מכס", היינו את עצמו כמ"ש צאלשיך ושלי"ה), מדליקין המנורה, שמרמז על תורה אור וכדאי צמדרש דליו נרות כנגד ליו מסכתות, וכדאי צגמ' (שבת כ"ג ע"ב) :

הרגיל צבר הו"ל צנים ת"ה. ופירש"י (שם) : משום דמנר מלוא צאין לאור תורה, הנה דנר מלוא מצוה לאור תורה, וכן להיפך מתורה צאין למס"נ כדאי צבה"ק, דהתורה נקראת כלי חמדה, היינו שנותן חמדה להשי"ת, וע"כ קודם ק"ש, לפני מס"נ, אומרים אהבה רבה שהוא במקום קצה"ת כדאי צגמ' וצבדנו יונה כתב דה"ה אהבת עולם של ערצות הוא כמו קצה"ת, וקצה"ת — הר סיני מצוה לבר המוריה דהיינו מס"נ, ע"כ אחר אהבה רבה שהוא הר סיני, צאין לק"ש שהוא הר המוריה. וכן בחנוכה, מהמת מס"נ שהיה לישראל צמלחמתם עם היונים כשצקשו להשכיחם תורתך ולהעבירם מחוקי רצונך ונלחמו ע"ז צמסירות נפש, דבת השמונאים מסרה נפשה על גזירת הצעל לעפסר תחילה, וע"כ הי על ידה עיקר גם חנוכה כמ"ש צשלי"ה הק' פי ויש צד"ה והנה צבר ידוע וכו', וע"י הר המוריה זכו לנ"ת שהוא הר סיני כנ"ל. וכן היום צאין לנו אש צמזבח להדליק ממנו המנורה שלנו, אך מהמס"נ שכל יהודי מישראל מקבל ע"ע צשמע ישראל כל השנה, מזה נולד אש של מעלה צאדם, כמו שצא אש של מעלה על המזבח, ואש זה של מס"נ צכל השנה מדליק את האור צנ"ת, וזה : הנרות הללו אנו מדליקין, לא הידים שלנו לצד הם המדליקין, רק "אנו" כולנו, כל רמ"ח איברים שלנו המתאספים יחד צרגש הנפש צאמירת ה' אחד למסור הנפש על קידוש השם, וזה אנו כולנו צרמ"ח אברים ושס"ה גידין מדליקין את הנרות הללו צכח אש של מעלה הנולד מזה ומעשיית המלוא, כמו שהי' אז צמנורה שהדליקו אותה מאש של מעלה שעי"ג המזבח, כן היום צאש של מעלה של מזבח נפשונו מדליקין נרות חנוכה.

אגב י' לומר קלה טעם על מ"ש צספרים דגמ"ד דיו"כ הוא → בחנוכה. דצגמ' מלינו (ר"ה ע"ז ע"ה) : דיו"כ הוא

ב. עי' בזה באריכות בחלקת יואב מהדו"ק או"ח סי' א' עיי"ש היטב. ובתשו' ארץ צבי (ח"א) סי' ג"ו.

העצירות היותר חמורות שלא היה להם כפרה לא ציו"כ ולא
צבוע"ר, וזה מרמזים נרות חנוכה שפועלים ג' דברים, שורף
את הרע ומאיר את הטוב וגומר ציולו של תקון הנפש ע"י
מסייג שזה מכפר על הכל כאמור.

בטור ושו"ע אר"ח (ס"ו תר"ע ס"ח) דגשים נוכחות שלא
לעשות מלאכה צערה שהנרות דולקין. וקשה למה
דוקא נשים, ונ"ל דהנה צמג"ח כהו צמ"ח תקנ"ח צמ"ח מהר"ל,
דצבוע שחל צו ע"צ, אם יש צרות מילה לא אוכלים רק כמוהל
והסנדק אבל לא הקוואטר, אך האשה הקוואטרין אוכלת
בשר, שהוא יו"ט שלה, כיון שאין שייך אצלה מצוה גדולה מזו
יע"ש.

והנה י"ח הוא שירים מנרות המנורה במקדש, שאז היתה
מצוה שלימה, ועתה הוא רק קצת הארה ממנוה זו
ע"כ אין לאנשים יו"ט, כיון שאצ"ל ראוי שיהי' המנורה
בשלימות יותר דהיינו הדלקת המנורה במקדש, וזה חסר לנו
היום, משא"כ צגשים אדרבא מרויחין צני"ח, כי במקדש לא
היה לנשים חלק בתרומת הלשכה ולא בקרבנות ליצור כמ"ש
רעק"ח ב דלכן גם נשים פטורות ממוסף, וממילא גם צמנורת
המקדש לא היה להם חלק בהמנורה, משא"כ היום אף דהמנורה
אינה גדולה כ"כ צני"ח כמו צהדלקת המנורה צביהמ"ק, מי"מ
נשים חייבות צני"ח כאנשים, ואצ"ל הנשים אין שייך אצ"ל מצוה
גדולה מזו, כי צהדלקת המנורה אין להם חלק בהמנורה, ודומה
לקוואטר דצגשים הוי יו"ט ולא צאנשים, ע"כ דוקא לנשים
אין לעשות מלאכה צטוד שהנרות דולקין כגלפ"ד צזה.

ידידו דושה"ט ומלפכה הצלחתו ואשרו
ארי צבי פראמער ר"מ ציח"ל

אבקשו לפרום צשמי רוב ידידי הרבני החסיד היקר מי
יעקיל דרזכמאן נ"י מחסידו סאכטשאצ, הוא דר צבתי ווארשא
נומער 3 כמדומני.

אבקש להזכיר שמי צמקומות הק' ולהתפלל צטדי,
ארי צבי בן מרים קילא א'ק'ב'צ'ים סימן.

(הוא השו"ת המזוייף להרא"ש ז"ל) סי' פ"ט ע"ש. וכן הביא
הגרע"א ז"ל בהגהותיו לשו"ע אר"ח סי' ק"ו ע"ש. וע"ע בזה בצל"ח
ברכות כ"ו ע"א ד"ה ושל וכו' שכתב באריכות בזה ע"ש. (וע"ע
בשואל ומשיב ח"ב מהדור"ת סי' נ"ה).

גמר דין, ובזכ"ק מלינו (ח"ג ל"ח ע"ב): דהושענה רבה
הוא גמר דין, ובספרים נמצא דחנוכה הוא גמר דין א. יש לומר
ג' זמנים אלו, יו"כ מכפר להשבים מלד עלמס, הושענה רבה
מוכפר למי שאין זכחו לשו צמלד עלמו שמואל הוא כמו
ערצה שאין זה טעם וריח כדאי (ויקרא רבה פרשה ל, יב).
לא חורה ולא מעש"ט, מי"מ ע"י חבורו ועפלותו להצדיקים
שיש צהם טעם וריח מתכפר לו ע"ד דאמרינן בגמ' (יומא פ"ו
ע"ח): יחוד ששצ מוחלין לכל העולם כולו, ונלע"ד שהיינו
לאותן שטפלין וצטלים להצדיק, וזה הרמז צד' מיינס שצולב
שמתצדים את הערצה שאין זה טעם וריח עם האחרוג שיש
צו טעם וריח ומכפרים אלו על אלו כדאי צמד"ש הג"ל. והוא
ע"ד הג"ל, שעי' חבורם ועפלותם להצדיקים מתקצלים
צתשובה, אמנם יש שפלים מאד שאין להם אפי' כה ציטול
לצדיקים, ומה יהיה מהם, אך איתא צשם הארי"ז ז"ל, דאפי'
רשע גמור אם מקבל ע"ע מס"י צה' אחד דינו כצדיק גמור
וחשיב כחשובה, ואותן השפלים שאין להם רק כה מס"י יש
להם עלי' צחנוכה, כי צאש של מס"י נדלקים נרות חנוכה,
ושלצבת עולה מאליה עמה נר ד' נשמת אדם השפל מאד כנ"ל.

והנה יש להוסיף, דכמו שיש ג' מיני אנשים כנ"ל, כמו כן
צכל אדם יש דברים שמתכפרים ציו"כ, ויש דברים
חמורים שאין להם כפרה רק ע"י ציטול לצדיקים וזה נעשה
צבוע"ר, ויש דברים יותר חמורים שאין מתכפרים רק ע"י
מסייג וזה זמנו צחנוכה.

ושמעתי צשם הגה"ק החי' הרי"ם ז"ל דני"ח יש צאורו צ'
כחות, כה מחמס וכה שורף, והיינו ששורף את
הרע שצאדם ומחמס את הטוב טכדה"ק.

ויש להוסיף לפמ"ש הגר"ח סוף כלים דאש יש צו ג' פעולות,
מחמס ושורף ומצשל עיי"ש, וציטול נקרא כל גמר, כמו
דאי' צתנדצ"ח פ"ב צשעה חדשים מגדלין פירות צחורף
ומצשלין אותן צקין, הנה דגמר הפרי נקרא ציטול, וכן צנר
חנוכה גמר ציטול לנפש האדם להתחזק, כי אז מתכפרין אותן

א. ע"י בלקוטי מהר"ל לחנוכה, וראה באריכות בדברי הגהמ"ח
וצ"ל בספרו ארץ צבי לחנוכה מה שהאריך בכיו"ב ע"ש, וע"ע שם
במאמרי סוכות בענין זה באריכות.
ב. ע"ש בחשו' הגרע"א ח"א סי' ט' שהביא כן מבשמים ראש

7 ← סדר מנהגי כ"ק רבינו הקדוש מרן רבי ר' ישראל יעקב מחוסט זי"ע והם מנהגי אביו הרב הקדוש השרף קוה"ק מרן רבי ר' מרדכי מנדבורנא זי"ע. (כידוע שלא שינה כלום ממנהגי אביו הקדוש זי"ע) L

השכמת הבוקר

א. סדר נטילת ידים בשחרית הוא בין הכל ח"י פעמים וכסדר הזה, מתחיל בימין ושופך בסירוגין על כל יד ד' פעמים ומסיים בעוד פ"א על ימין. אח"כ ד"פ על ימין וד"פ על שמאל ופ"א על ימין, נמצא מתחיל בימין ומסיים בימין:

סדר הנחת תפילין

ב. המנהג לומר הלשם יחוד הריני מניח תפילין לקיים וכו' שמובא בסידורים בשם נוסח ספרד והוא מובא בס' שערי ציון:
ג. ברכת תפילין של ראש אומרים על מצוות בחולם. כמ"ש הט"ז סי' כ"ה סק"ז ודלא כשמ"כ המג"א שם: (עי' פרמ"ג שם שמביא כמה אחרונים שכ' לומר על מצוות לשון רבים וכו' משמע מדבריו):
ד. הכריכות על היד הם. שיי"ן על הקיבורת ואח"כ ו' כריכות שלימות על הזרוע ושני החציים של תחלה וסוף הרי ז' ואח"כ על האצבע ומסיים בשי"ן על פיסת היד:

ה. אחר חליצת התפילין כורך הרצועות למטה מהתיתורא ולא עליו דהקציצה הוא מקודש יותר מהרצועות כמ"ש הט"ז סי' כ"ז סק"ט דלא כמ"ש המ"א סי' כ"ח סק"ד: (והוא דעת הלבוש, ועי' בפרמ"ג סי' כ"ח שם ובסי' כ"ז סק"ד יד):

ו. אופן הנחתן בתיק הוא של יד בימין וש"ר בשמאל: (וכן משמע פשוט בט"ז סי' כ"ה סק"י וכן במשנה ברורה בשם ס' שלחן שלמה שיהי' הש"י בימין כדי שלא יעבור על המצוות כשמניחם):
ז. הבתים של התפילין יהיו דוקא מעור בהמה דקה (ולא מגסות). (ומעשה שהי' כך הי' שבא א' מנכדיו של רבינו הק' להניח תפילין אצלו ושאל אם הבתים הם מדקות והשיבו לו שהם גסות. אמר לו רבינו הק' שיש קפידא אצלינו שהבתים יהיו דווקא דקות, ולא רצה להניח אותן התפילין וצוה להתליפו לדקות ואז הניחם רבינו הק' לנכדו):

ח. מתוך מצוה מטעם לאיש מסתמא

ט. אחר ואר"א אר"ת שי' הרמב"ם שם המ"א: י. מסיי מהר"ם מפר"ו באמירת אמן בשמים שיצי' יא. אוב הגימל ומי ש: ושלוש אות

יב. פתי השיטות בזה יב* אנ קודש לפני ק אלימלך מליז בלא תשובה. יג. נוה פ' פנחס פסו בטעמי המנה יד. קרי להעולה קודם בלי ברכה ו

טו. המנו האדמה: (ועי

ראש השנה

סו. נוסח הברכה שמברכים זה את זה בליל ר"ה הוא, לשנה טובה תכתבו ותחתמו לאלתר לחיים.

סו* בשעת אכילת התפוח בדבש אומרים היה"ר שתתחדש ווכ' בין ברכה לאכילה: (כדעת המ"צ שהובא במג"א תקפ"ג ס"ק ב'):

סז. פותחין הארון קודש לשיר המעלות ממעמקים, ואומרים הפ' והוא יפדה וכו' ג"פ):

סח. אומרים כל הפיוטים של ברכת יוצר אור:

סט. הפיוט שלפני קדושה אחר ובכן לך תעלה וכו' אין אומרים

ברה"ש ויוהכ"פ:

ע. נוהגין לטבול השופר שתוקע בו בב' ימים של ר"ה:

עא. אין הולכין לתשליך ברה"ש, רק בחוה"מ סוכות קודם הושענא רבה:

עב. מקפידין שלא לומר במי שברך לעולה שעלה זה יום הדין,

רק זה יום ראש השנה וכן ביוה"כ:

עג. אבינו מלכנו אומרים אותו כל ג' וג' חרוזים חזן וקהל:

עשרת ימי תשובה

עד. אומרים סליחות של שלש עשרה מדות לעולם יום לפני

ערב יוה"כ גם כשחל עי"כ ביום א' אומרים י"ג מדות ביום עש"ק (ולאו דווקא ביום קריאת התורה):

עה. בסליחות של י"ג מדות אומרים אחר כל חרוז את הי"ג

מדות כמו שנרשם בסדר הסליחות:

עו. כשמברכין זא"ז בימים אלו אין לומר א גמר טוב רק א גמר

חתימה טובה: (וכן איתא בס' דרכי חו"ש בשם הגה"ק ממונקאטש זי"ע אות תשל"ט):

עז. בענין תענית צום גדלי' מקובל שהרה"ק מרן ר"ר מרדכי

מנדבורנא זי"ע אמר "דגדלי' עומד בפתחה של גן עדן וכוכה למה תיקנו תענית בשבילו בזמן שבני ישראל חלושים הם משני ימי ראש

השנה, ואעפ"כ ענין גדול הוא מאד למי שיכול להתענות":

יום הכיפורים

עח. בשעת אמירת כל נדרי כשאומר הש"ץ שביקין עונה הקהל

גם שביקין וכן בשביתין:

עט. א

ש"ק:

פ. הדי

האושפזין

פא. א

(אם אפשר)

וג' בפני עז

באמצע וג' ו

(ואין המנהג

פב. ה

מרדכי מנאד

משה וסימנן

קשרים כיד

שליש של ו

בלולב השא

בגימ' חיים

תרע"ב ס"ק

ד"ה שלישי

פג. בו

אומרים מזמ

וגו':

פד. בו

המנהג לימו

מנייכו דתיו

פה. ע

ש"ת וביום

מפרעמישלא

מזלאטשוב

של אוז או עוף אחר, או תולים ביצה ריקה ועליה הכתובת "בסוכות חשבו שבעת ימים" (ויקרא כ"ג, מ"ב). מנהג זה ראה במאה ה-17 המלומד בחכמת ישראל יוהאן בופסטורף מבאזל, אלא שלא ידע מה טעמו וגם יהודי המקום לא יכלו להסביר לו. ויהי הדבר בעיניו כ"סוד יהודי". גם בפראנקפורט היושבת על נהר מאין נהגו היהודים לקשט בביצים בעלות כנפים את הסוכה וגם לכתוב עליהן פסוקים ותפילות — מספר יוהאן יעקב שודט בספרו "יידישע מערקורדיקייטן" (בראשית המאה ה-18). גם יהודי פראנקפורט לא ידעו להסביר לו את הטעם למנהג זה. מ. נרקיס (במאמרו "אמנות בסוכה", ראה לעיל עמוד 71) מביא קטע של שיר עברי שנכתב באיטליה, במאה ה-15, ובו קובלת הביצה על אשר תלוה בסוכה והדביקו אליה נוצות כונב: "בני מרי נקבוני / ועשו לי זנב / ובחבל תלאוני / כמו דומה עלי גנב" וכו'. על זה עונים לה: "לצורך מה תלונתך / לאחריהך היש תקוה? / הלא סופך להישבר / לכסוי מכה ולמכוה / להתפצל להתאפל / ובשלמה זאת תהי דוה? / הלא טוב לך היות תלוי / ובחבלי בויך לנוי מצוה".

המנהג הוא, איפוא, עתיק ופשוט בכמה עדות ותיארו גם אשר ברש ב"גוי סוכה" (עיין לעיל עמוד 336) ומה יסודו? מ. נרקיס סבור שהביצה והבצל בעלי הכנפים מסמלים את יציאת מצרים, עת נשאו אותנו "על כנפי נשרים", או "כצפרים עפות כן יגן עלינו" (ישעיהו ל"א, ה'). אך מה ענין סמל "כנפי נשרים" אל סוכות דוקא ולא אל חג מתן התורה שבו נאמר פסוק זה? ומאימתי מסמל בצל את הנשר?

אהרן בארט שראה בצלים ושומים בעלי כנפים בסוכות באלזאס, שמע שם גם הסבר זה: כתוב "בצל כנפיך תסתירנו" — אל תקרי בצל (ב' שוואית) אלא "בצל (ב' קמוצה) כנפיך", ומכאן נשתרבו המנהג של בצלים בעלי כנפים בסוכה, על מנהג הביצה שמעתי מפי אחר, שזהו שיבוש התפילה הנ"ל "ותקננו בעצה טובה מלפניך" שהיה בפי העם "ותקננו ביצה טובה מלפניך"... מנהג השום על שום מה? — נתחלה להם ליהודי אלזאס השומעים גם גרמנית וגם צרפתית, "א"י" (ביצה בגרמנית) ב"א"י" (שום בצרפתית)?

אלה הם פירושים עממיים ואולי גם מלאכותיים, פרי דמיון משפילים דוקא. לי נראה שמקור המנהג הוא בתפילת ערבית, ופרוש עלינו סוכת שלומך — — — ובצל כנפיך תסתירנו". פסוק זה מצוי בכמה פיוטים של סוכות בשינויים שונים. הביצה בעלת הכנפים — מסמלת, איפוא, יפה את "בצל כנפיך תסתירנו". מטעם זה קוראים גם עד היום לגג הסוכה הנפתח ונסגר "כנפים". בהיות באילו מקומות, עד היום, מנהג העונה לתלות לשם יבוש מחרוזות של בצל ושום על גבי הקירות, משקופי הדלתות והחלונות וגם על זיזי הבתים — אחזו בזה גם אחינו בני-ישראל לתלות בסוכה, במקום פירות העץ, בצלים ושומים, אולם מדביקים להם כנפים, כשם שגוהגים במקומות אחרים בביצים.

7 ב. "תשליך שני" בהושענא-רב

בהושענא-רב, יום חיבוט הערבה, מתברכים מי מעיינות, נהרים ונחלים, ולכן נהגו באילו עדות ללכת ביום זה ל"תשליך", בין שחרית למוסף, או לפני המנחה, כן

סכך המוצא

כשר מוצא: יטו

זקל ומין 4 ימי זג אונסך

כין 3 - סוכה

גוהגים בגליציה ללוות בהושענא-רבה לנהר ל"תשליך שני" את אלה שפיגרו מחמת אונס ולא הלכו ל"תשליך" במועדו. בראש השנה. **L**
 ומכיון שהמים מתברכים ומרפא בהם, נהגו באילו עדות ללוות את המצורעים ומוכי השחין לבית המרחץ. יטבלו — והקב"ה יאסוף אותם מצרעתם, כשם שאסף את צרעת נעמן שירד לטבול במי הירדן. וכן אומר איגנץ ברנשטיין (יידישע שפריכווערטער, מספר 1160): "הושענא-רבה פיהרט מען די פארקעט אין באד אריין" (בהושענא-רבה מובילים את הצרועים לבית המרחץ). ובשיר עממי הוא אומר: "הושענא-רבה ביידערנאכט איז יעדער פארך א מלך / ער קראצט דעם קאפ מיט זשוויר / און אויפן שול-הויף איז דאן פריילאך" — בליל הו"ר, כל צרוע מלך, יגרד ראשו בחצץ, ובחצר בית הכנסת שמה (י. ל. כהן, פיל. שריפטן, כרך ה', 162).

ראשי הקהל הקמצינים והשנואים, הנקראים בפי העם "פארך" (צרוע) יובלו, איפוא, גם הם ל"תשליך" בתופים ובמחולות. מנדלי מוכר ספרים מתאר ב"האבות והבנים" (פרק י"ז) "תשליך" כזה: "מנהג ישן נושן הוא בעיר כסלון אשר בליל הושענא-רבה יובילו בתופים ובמחולות אל בית הרחצה את כל איש אשר בראשו צרעת, יחד עשיר ואביון, אין נקי! אבל אם אין עם המנהג הזה משא פנים, הלא יש עמו בחסד ד' מקח שוחד. ואשר יתן כופר פדיון ראשו יין או כסף כפי ערכו וערך צרעתו — וניקה. ורבים מתחבאים ונוסעים לפני יום הדין הזה, כי יפול פחדו עליהם".
 גם גבאי החברה הקדישא לא יינקה מ"תשליך" בליל הושענא-רבה: ירחץ ויטהר ויהא ראוי לצאת ולבוא לפני העם. מ. ל. לילינבלום מספר על מנהג זה ב"קהל רפאים". "לעדת קוברי מתים הייתי / ובהג שמחתנו עמם שתיתי / ולשמה לביאל רקדתי כאיל / ובשביעי בו מועד עבור ליל / — — — בלילה הזה בהמון הובלתי / אל בית הרחצה, שם גווי טבלתי / להיות קדוש לפני שוכני שמים / עת אחבוט עלי ערבי נחלי מים".

ש. י. זיין

במחיצת ר' לוי יצחק בעולם הבא

מעשה וכבר הגיע זמן קצר לפני חג הסוכות וברדיצ'וב אין אתרוג. מחכה הצדיק ר' לוי-יצחק, מחכה כל הקהל — ואתרוג אין. ציוה הצדיק לילך לפרשת דרכים, אולי יפגשו איזה יהודי ואתרוג בידו. הלכו ונפגשו ביהודי הנוסע לביתו ואתרוג מהודר בידו, אלא שביתו לא בברדיצ'וב, דר בעיר אחרת, רחוקה מברדיצ'וב, ואינו אלא עובר דרך ברדיצ'וב. נטלוהו ליהודי והביאו להצדיק, התחיל הצדיק להפציר בו שיחוג את חג הסוכות בברדיצ'וב, בשביל לזכות במצות אתרוג את כל הקהל הקדוש הברדיצ'ובי וגם אותו, את ר' לוי-יצחק, בעצמו. והיהודי אינו מסכים. הרי הוא נוסע לחג אל בני-ביתו, ואיך זה יבטל פתאום שמחת יו"ט מהם וממנו? הבטיח לו הצדיק עושר ובנים, והיהודי בשלו. יש לו ב"ה, גם עושר וגם בנים, ואינו זקוק לכך יותר. אמר הצדיק: אם תמלא בקשתי הריני מבטיחך שתהיה "עמי במחיצתי" לעולם-הבא. מששמע היהודי כך — מיד הסכים

לבקשת הצדיק, ונשאר שמה.
 ופקודה חשאית י בסוכה. אין איש יודע ע משהגיע ליל יו"ט בחדרו. ישכר לו בבית כלום אין לבעל האכסני ובעל-הבית עם כל בני הסוכה, ולא הניחוהו. מד שברחוב ומצאום כשהם בסוכה, לא נענה. סוף כ אל הצדיק: מה זאת? מ שהבטחתיך בדבר העוג משתאה ומהריש. מה י בעולם הבא! ומהצד הן זה פתאום יבטל בליל כל ישראל ישבו בסוכו ועל פי דרישת הצדיק ו כשעבר החג של מהזיר לך את הבטחתי. סתרי-מכר. רציתי שתזכ סוכה. עכשיו שעמדת ו שתהיה "עמי במחיצתי

פעם אחת בשמו יין מן המרתף של הבע ולהבדלה! — נכנסה א ישאר לך יין לקידוש ו שיפטיקו וילכו לבתיה סביבותיהם כמו חופה, אחר כך שאל אותה הו בעצמך.

מבשאר הימים דמוציאין כל יום ב' ספרי תורות. ומהר"י סג"ל השיב הטעם לפי שסוכות חלוק בקרבן משא"כ בפסח. והיינו נמי טעמא שבסוכות גומרין את ההלל כל תשעה, ובפסח אין גומרין כי אם ב' ימים הראשונים, אלא לפי שחג הסוכות חלוק עם קרבנותיו דמוסף שקרב היום אינו נקרב למחר, אבל חג המצות אין חלוק ככה? אין גומלין הלולב בשבת, ואין (מכנססין) [מסכבין] להושענות ואומר הושענא אום נצורה¹⁹.

[ד] ביו"ט ב' דסוכות קורין ובחמשה עשר יום. נשאל למהר"י סג"ל מפני מה לא קורין וביום השני, והשיב משום פפיקא עבדינן שמא היום יו"ט, ואי קורין וביום השני סבורין העולם דחול המועד הוא, ואתי למיעבד מלאכה. פעם אחת שכת ש"צב לעשות הפרשה לרביעי כתקנה והיינו תשבתו שבתכם³, ואמר מהר"י סג"ל לסיום לרביעי כל הפרשה עד שלשה פסוקים ואותם שלשה פסוקים יקרא להמישיג.

7c [ה] הושענא רבה שהוא לעולם כ"א תשרי ואינו חל אך באחד דימי אבדו, והוא ערב יו"ט דשמיני עצרת. ומשכימין לבה"כ בעלות השחר¹, ומדליקין שיורי נרות של יום כפור². ומתקנין כל אחד ואחד ערבה אל הושענות כל זמן שאומר פסוקי דזמרה. ואותו שחר היה מהר"י סג"ל ש"צ כדרך שעשה בר"ה

שינויי נוסחאות

- [ג] א. כל יום חלוק מחצירו... (1). ב. לכל הימים שווין (3). ג. כל יום נשמה בקרבנות... (1). ד. כל הימים שווין בקרבן אחד (1). ה. ולכן אין מסבנין הצימה (ש). ו. הוספה: — במגלל — בכל יום היו אומרים כהושעת אלילים בלוד עמך ומפסיקין ואומרים בקול רם כהושעת סובני מזבח כו' וש"ל כופלו, ומסיימים הלימוד ואומ' כהושעת שבות כו', אך בשנת מסיימין כהושעת שומרי מצות. ובזמנא שאי מסיימין היום כהושעת שבות כו' וממחרת כהושעת שומרי מצות. וטערווין חותם בשניהם כל יום. ובזמנא אומר כהושעת אלילים בלוד היום וממחרת כהושעת אב המון וחוזר חלילה, ועל זה נאמר הכל כמנהג המדינה, פוק חזי מאי עמא דנר (9). [בקיבור גם בכ"י 1. 5. 6].
- [ד] א. לוללי — ביו"ט — ולעשות בו... (1 שכת). ב. ביום ראשון של סוכות (2. 5. 6 שכת). ג. הוספה: כל ימי חש"מ מניחין תפילין בלא ברכה⁴. אחר קריאת אומ' אשני ובלא לניון חזי קדיש, ומתפללין מוסף אמה בחרתנו, מפני חטאינו, ואמר שכלל האון אומ' הושענות⁵, קדיש שלם עלינו (2).
- [ה] א. הוספה: ואומרים פסוקי דזמרה כה"מ³ (2). ב. ביום אי דר"ה (3).

7. כ"כ בשם רבינו המטה משה סי' תרעז, ובשכנה"ג סי' תצ בהגהות על הטור אות ז. וע"ע בספר המנהגים במנהג של פסח ובהגהות המנהגים אות קכו.
8. כ"כ הטור בסי' תרס, ופ"כ ברמ"א שם סעיף א.
9. ראה שו"ע שם סעיף ג.
- [ד] 1. למפטיר בפר' פנחס (במדבר כט, יב—טז).
2. וכעין זה ברש"י מגילה ל, כ ושם ברא"ש בשם גאון.
3. ויקרא כג, לב והיא בפרשת שור או כשב שקורין בימי א' וב' דסוכות.
4. ראה לעיל בהל' חזק"מ סי' יד.
5. כמנהג אשכנז שאומרים את ההקפות אחרי תפלת מוסף ולא אחרי שחרית.
- [ה] 1. כ"כ המטה משה סי' תתקנ וא"ר והמקור חיים סי' תרסד ס"ק ג.
2. כ"כ המטה משה סי' תתקס ומשם בא"ר שם ס"ק ד. ובטור ובשו"ע כתב דמרבנים קצת בנרות כמו ביוה"כ. וראה במקור חיים שהוסיף דגם מתקנין ההושענות לאורם בלילה.

סדר מהרי"א
מנהגים

במוסף, אדיר א
יו"ט¹⁵. במגנצא

[1] בכל יום מ
כאשר סובבין ו
כולם. וסדר הו
חומה. אבן שח
ופותח ש"צ'י בכ
אחת ומסיימין
"אל נא תעינו"
"אומץ ישעך"⁸
שלהן. למוף ע
את עמך קדיש

וביה"כ והיה לובש את שרגניו כדרך בר"ה ויה"כ, והשאר בגדים לא שינה
חוץ מקמא ומטרון של שבת שלבש כל ימי ח"ה דאפילו מלית של חול לבש
ולא המיוחד לו לשבת⁴. והיה מתקן אליו לולב חדש והיה מתיר אגד של
הפולמא עד הציה⁵. ובשאר הימים היתה פתוחה למעלה רק מפה⁶. וההדס
הניח קשור כמו מעיקרא אל הפולמא בעלין של הפולמא⁷. ונמל שלשה⁸ כדי
ערבה להושענות⁹. ובשעה שאומר הושענות החזיקם אצל הלולב ולא תוחכם
תוך הלולב. וכשהוא היה ש"צ היה מנענע את הלולב רק ביאמר נא¹⁰, ולא
בשני יאמרו נא¹¹. אכן כשאמר ש"צ היה אז הוא מנענע גם בהודו שזונה אחר
שני יאמרו¹². וכשאמר הודו דבמוף הלל היה מנענע ל"ו כחות פעמיים משום
דכופלין אותו¹³. והיה מפסיק קצת בין ל"ו כחות הראשונות לשניות¹⁴. ביש
מקומות¹⁵ בהושענא רבה אומרים גדלו בניגון של יו"ט. על הכל, קדושה רבה

שינויי נוסחאות

- ג. כדין לולב שלם כמניין ומיקון (1): ונוהגין ליעול ערבה חדשה (2). ד. להוא הלולב (9). ה. ש. 5. 6. שבת.
- ה. הוספה: סמך לדבר דכמיז כפת ממרים (ויקרא כג. ח) מסר וי"ו. פי' ו' ימים יהא כפות ולא יותר, — וכן בא"ת⁵
- (5. 6. שבת). 1. שהיה קשור בה עם עלי קף ממרים (3). 2. כשרין (1. 3): חדשה במקום לולב (2).
- ז. וקשרם לנד (1. 5. 6) ושמרו עד שאמרו הושענות ואלו המוקס עם הלולב (1) ולא נעלם בשעת הלל⁹ (1. 5. 6).
- כ"א בשעה שאומר הושענות (5. 6): וכן בליקוטי מהרי"י ויולא כתב בשעני לא יעטו הערבה לולב (1). ט. וכן
מנלמי שוב בא"ת¹¹ (1. בגירון). י. והטעם לא ידעמי. וכשופל הודו... (3). יא. הפסוק (5. 6).
- יב. צנערוזי (3) צורמישא (אוק).

* בק"ק פרנקפורט מ
נעריצד ואין משני י
(הגהת ד' הירץ)
** בק"ק פרנקפורט נ

יג. הפילה יותר משא
[1] א. אחת לסננה נ
שמוציאין בכל יום...
ולאחר חזרת כל ס"מ ל
פומת בקול רס (1. 5.)
שנייה וש"ל חוזר סוף
מפתח ארץ ומרעף —
שמים פתח, ש"ל אומנו
ולזרעו עד עולם, וש
י. ולא יופר (1. 9).
ס"מ (4): הוספה: —
מהרי"י סג"ל ע"ה כן
הערבה שנטלו להושת

- 3. משמע מכאן דלא אמרו פסוקי דזמרא של שבת
אלא כמו בחול המועד, וראה להלן שכן נהגו בק"ק
מגנצא ופרנקפורט.
- 4. כ"כ הד"מ בסי' תרסד בשם רבינו, וכ"כ ברמ"א
שם סעיף א דיש נוהגים ללבוש קיטל כמו ביה"כ,
ולכאורה במהרי"ל כתוב שנהג כן כשהיה ש"ץ.
וצ"ל דהבין הרמ"א דהיה רגיל ללבושו גם כשלא
היה ש"ץ. ובמג"א שם ס"ק ד כתב דמנהג מדינתנו
ללבוש בגדי שבת ולא הקיטל ורק הש"ץ לובש
קיטל, וכ"כ הא"ר שם ס"ק ו. וכבר כתבנו דמפשטות
לשון המהרי"ל משמע דרק הש"ץ לובש קיטל.
- 5. ריש סי' תרסד.
- 6. מנהגו של רבינו הובא במטה משה סי' תתקכו
ובספר יוסף אומץ סי' תתרמג ובא"ר סי' תרסד ס"ק
יט ומקור חיים שם.
- 7. כמבואר בריש סי' תרנא, וראה להלן ריש הלי'
לולב. מדברי רבינו יש לדייק דלכתחילה טוב לאגוד
אח כל המינים בעלי לולב, וכ"כ הכפות תמרים
סוכה לו, ב שראה חסידים ואנשי מעשה שאגדו רק
בעלה של לולב.
- 8. כ"פ האחרונים דלכתחלה יקח ג' בדין, ראה

- 15. כעין זה ראה בס
[1] 1. כ"כ הד"מ
ברמ"א שם סעיף א.
כל ספרי התורה.
2. במחזור רעדלהי
אערוך שועי, אל ל
אני חומה, אדם וב
כסדר עבודת ישראל

14. כ"כ בשם רבינו הא"ר שם ס"ק כה.

במוסף, אדיר אדירנו אין כאלהינו בקול רם כמו ביו"ט, קדיש האחרון בניגון יו"ט¹⁵. במגנצא אין משנין¹⁶ רק קדיש האחרון ביו"ט*.

[ו] בכל יום מסבבין להושענות ס"ת¹⁷ ובהושענא רבה מסבב ז' ספר תורות באשר סובבין ז' פעמים¹⁸. ולכל סיבוב מכניסין ספר תורה אחת, עד הכנימו כולם. וסדר הושענות שמסבבין בהן. "למען אמיתך. אדון המושיע. אום אני חומה. אבן שתייה¹⁹. אדם ובהמה. למען איתן. תתננו. כהושעת אלים כו". ופותח ש"צ בקול "אנא הושיעה נא". וצבור עונין ואומר ג"כ "אנא אזוין חרוזה אחת ומסיימין "בערבי נחל" כו. וש"צ חוזר ואומר "בערבי" כו, ובסדר הזה "אל נא תעינו", וכן "למען תמים", "אך תענה אמונים", וכן "אז כעיני", וכן "אומץ ישעך". אלו שלשה אומר הצבור כולן. וש"צ אומר כל חרוזה אחרונה שלהן. לסוף עונין צבור "קול מבשר". וש"צ כופל וצבור משלשין. הושיעה את עמך קדיש²⁰.

* בק"ק פרנקפורט משימין פרוכת ומכסאות לכן כמו ב"כ. בק"ק פרנקפורט א"א פסקי דומרה של שבת ולא נעריצד ואין משנין שום דבר כלל רק קדיש האחרון מנגנים בניגון יו"ט. וניגון אדון עולם מנגנין כמו ב"כ. (הגהת ר' הירץ)

** בק"ק פרנקפורט מוציאין ג' ס"ת בהושענא רבה כשמקיפין. (הגהת ר' הירץ)

שינויי נוסחאות

יג. הספילה יזמר משאר ימי ח"ה (1.5.6).
[ד] א. אחת לסבבה פעם אחת (1.1); ב"י 9. ו.ש.: כאשר מגיעין — אחר תפילת המוספין — לומר הושענות ודרך שמוציאין בכל יום... ב. במקומו: אל למושעות (3.1). ג. במקומו: אדמה מאלר (אוק. בגליון = מנהג ורמיישא): ואחר מורכ כל ס"ת למקומן אומר כהושעת אלים צלוד — כאשר ימים — [וא"א הושיעה את עמך], רק ש"צ פותח בקול רם (1.5.6). ד. בקול רם (1.5.6.2). ה. לשעשעך והושיענא (1.5.6). ז. וליצור אומר חרוזה שנייה וש"צ חוזר סופה עד גמירא. וצנגנון זה אומר ש"צ וליצור (שס). ז. אומר ליצור הכל עד גמירא — עד תפתח ארץ ומרעף — וש"צ חוזר מענה שואלים כו, — וכסדר הזה אז כעיני... — (שס). ח. וש"צ חוזר שיערי שמים פתח, ש"צ אומר קול מבשר בקול רם וליצור כופלין ואומר ג"כ אומץ ישעך עד גמירא (1.1). ט. עד לדוד ולזרעו עד עולם, וש"צ חוזר ואומר שם עדינה (רשעים) כו' עד לדוד ולזרעו עד עולם. לקוף... (1.5.6). י. ולא יזמר (1.1). יא. שלם בניגון יו"ט⁴ (1.5.6): כללל היא כל יום שיש בו מוסף מסיימים קדיש קודם הוצאת ס"ת (4.4) הוספה: — וכן מנהג מנגלל — כאשר שמעתי קדרי תפילה זאת כמה פעמים מפי שיש טהור אמץ מהר"י סג"ל ע"ה כן אהיה זוכה להיות עמו נמחילתו לע"ה אה"ס (1.1). ומנהג הוא שהנערים מכפין את הגרות עם הערבה שנטלו להושענות למען הרצות שמהם, ומניחין הגרות נלדקה צניח הכנסת⁵ (2.1).

- 15. כעין זה ראה בספר המנהגים ובמהרא"ק סי' נח.
- [ד] 1. כ"כ הד"מ בסי' תרס בשם רבינו, וכ"כ ברמ"א שם סעיף א. אכן כתב שמנהגינו להוציא את כל ספרי התורה.
- 2. במחזור רעדלהיים הסדר כך: למען אמתך, אערוך שועי, אל למושעות, אדון המושיע, אום אני חומה, אדם ובהמה, למען איתן, תתננו. וכן בסדר עבודת ישראל עמ' 373. וראה במהרא"ק
- סי' נח הג"ה ח — יא כמה נוסחאות בשבע הושענות.
- 3. לפנינו אין את המלה "אך".
- 4. כפי שנהגו במגנצא דרך קדיש אחרון אמרו בניגון של יו"ט, ראה לעיל סוף סי' ה. וע"ע במהרא"ק סי' נח הג"ה ג.
- 5. וכמו שעשו במוצאי יו"ט פ, כ"כ בשם רבינו הד"מ סי' תרסד.

תרסג א. משנה מגילה דף כ"ח ע"ה:
 ב. שם דף נ"ג ע"ג [ג' ל"א ע"ה]:
 ג. מהא דלמקין למימר סוכה דף נ"ה ע"ה וכו' וכו' שפירש הר"י ע"ה מגילה י' ט' והר"ש ע"ה שם פ"ד סימן י' צ"ג גאון [משניות גאון חזק ומשנה סימן קכ; רמ"ם חפ"ה י' יג כ"ג רמ"ב הכפ"ק משנה שם הלכה יב]; ד. בית יוסף [עמוד סוף ד"ה ובא"ר]:
 ה. ליינחו בסימן מ"ח [אות כ-ג]:
 ו. צרימא מגילה דף ל"א ע"ה:
 תרסד א*. טור עמוד מ"ו:

ציונים לרמ"א

תרסג א. רש"י [סוכה וכו', וכו' רמ"ב חפ"ה ב' שם רבתי] ומהר"ל [מלך מלכות מן הסוכה עמוד סוף] ומנהגים [כ"ח טירנא מנהגי סוכה עמוד קכ]:
 ב. מהר"ל [שם עמוד סוף];
 ג. סע"ף ט כהנהג;
 ד. תרסד א* [מנהגים לר"א טירנא סוכות עמוד קכו];

עמרת זקנים

תרסג א. ספיא דיומא [בתשובות מורים לובלין סימן פ"ה שהביא המצא לעיל בדברי מו"ה ב] מ"א סימן קל"ז סי"ק ו' באריכות, ומ"ה מ"א פסק לב"ך, ע"ש באריכות:

הגהות והערות

תרסג א. תיבות "זקנו" ונהגין" נוספו במסדרות ויניאלה שני:
 ב. חזק המ"ח הוא רבי משה יקומיאל קומנן בעל "מוקו מים" שהביא לרשום את העמרת זקנים, ראה מה שמבטא במנוח לר"י א"ח כרך א עמוד 67:
 תרסד א. בכ"כ הדפוסים ל"ן כ"ן א"ח לעמרת זקנים, אך מקומו נר"ש סע"ף י' ע"ש:

הכמות שלמה

תרסג (סע"ף ג) מוציאין שני ספרים באחד קורא ראה אתה אומר א"י ומפטייר קורא קרבנות ש' ספיא דיומא וכו', וכו' למורה קשה לי ממשכת נ"א משנה דף י' ע"ה ע"ה קלקול קלקול ה"ט נש"י, הכא חנוניו של אמרו שיהי כל עיקר, רבי יודא אמר שאמרו שיהי של מול, ולמורה קשה לי, למה שם לא אמרו מכווייה, שיהי של מול ושל יום טוב מפטייקא, ולמה אמרו רק של מול לבדו, ומל שכן דקשה אמרו שיהי כל עיקר, משמע דיותר חשיבות לספק שיעי מספה מספדו, ואפילו ודאי

תרסג בתפלת מוסף אומר זין יום השני ליום השלישי ומנחתם וגו' (לבוש סע"ף א, ב) פדר הושענות, בשני הימים טובים למען אמיתך אכן שמים, ובחול המועד, לערוך שועי אל למושעות ארון המושיע, ובשבת אום נלורה, ואם חל יום א' דסוכות בשבת, אומר זיום ב' למען אמיתך, וזיום ב' לחול המועד אכן שמים. ואם חל יום ששי בשבת, או אומר ב' לחול המועד אום אני חומה, ובג' אל למושעות (לבוש סע"ף א מנהגים ר"א טירנא מנהגי סוכות עמוד קכ

סימן תרסג

פדר תפלת חול המועד, וכו' ג' סעיפים:

א. בחול המועד מוציאין ספר תורה וקורים בו ארבעה בקרבנות החג שבפרשת פנחס [במדבר כט] וביום ראשון של חולו של מועד קורא בהן וביום

ועמוד קנד-קסה): א. לומר קהלת. בקהלת כולי עלמא מודים שאין מצרכין: ב. ומפטייר קורא. וחומס בהפטרס השבת וישראל והומים (דרכי משה אום ב מנהגים שם עמוד קכ לבוש סע"ף ג). עיין סוף סימן מ"ז:

תרסד נוהגין ישראל להיות נעורים כליל ערבה (שצלי הלקט סוף סימן שעה), וכבר נדפס הסדר, ועיין מה שכתבתי סימן תל"ד [יש הסימן]. ואומרים נערייך, כבודו כו':

השני [שם פסוק י] ולוי וביום השלישי [שם פסוק ב] וישראל חוזר וקורא וביום השלישי והרביעי קורא א. (ב) ספיא דיומא שהוא וביום השני וביום השלישי ועל דרך זה קורים בשאר ימים: הגה [ב] ויש אומרים שענים הראשונים קורין בספיא דיומא והשלישי קורא זיום המחרת והרביעי חוזר וקורא כל ספיא דיומא דהיינו מה שקראו שנים הראשונים וכן אנו נוהגין וזיום השני קורא זיום המזמני [שם פסוק כן] לוי זיום השני [שם פסוק כט] ישראל זיום השני [שם פסוק ל] והרביעי קורא יום השני ויום השני שני שהוא ראשון לחולו של מועד קורא בהן וביום השני והשלישי העולים אחריו חוזרים וקורים אותה פרשה עצמה ועל דרך זה בכל יום משאר הימים:

ב. שבת של חולו של מועד ערבית ושחרית ומנחה מתפלל של שבת ואומר יעלה ויבא בעבודה ובמוסף אומר אתה בחרתנו ומפני חטאינו את יום המנוח הזה את יום חג הסוכות הזה וחזרתם מקדש השבת וישראל והחומים: הגה ט ונהגין א לומר א. קהלם בשבת של חול המועד או בשמיני ערבת אס אלקע בשבת ועיין לעיל סימן מ"ז י"י:

ג. מוציאין שני ספרים באחד קורא ראה אתה אומר אלי [שם פסוק לג, יב] ב ומפטייר קורא קרבנות של ספיא דיומא (ומפטייר ביחוקאל [לה, יח] וזיהי זיום בוא גוג:

סימן תרסד

סדר יום הושענא רבה, וכו' י"א סעיפים:

א. ביום שביעי שהוא הושענא רבה נוהגים להרבות במומורים כמו ביום טוב: הגה [ב] וזין אומרים נשמח ערך פ"ח למהריק"ש תרסד סימן א ביום טוב וכו', ואומרים קדושה רבא כנסוף:

השני [שם פסוק י] ולוי וביום השלישי [שם פסוק ב] וישראל חוזר וקורא וביום השלישי והרביעי קורא א. (ב) ספיא דיומא שהוא וביום השני וביום השלישי ועל דרך זה קורים בשאר ימים: הגה [ב] ויש אומרים שענים הראשונים קורין בספיא דיומא והשלישי קורא זיום המחרת והרביעי חוזר וקורא כל ספיא דיומא דהיינו מה שקראו שנים הראשונים וכן אנו נוהגין וזיום השני קורא זיום המזמני [שם פסוק כן] לוי זיום השני [שם פסוק כט] ישראל זיום השני [שם פסוק ל] והרביעי קורא יום השני ויום השני שני שהוא ראשון לחולו של מועד קורא בהן וביום השני והשלישי העולים אחריו חוזרים וקורים אותה פרשה עצמה ועל דרך זה בכל יום משאר הימים:

ב. שבת של חולו של מועד ערבית ושחרית ומנחה מתפלל של שבת ואומר יעלה ויבא בעבודה ובמוסף אומר אתה בחרתנו ומפני חטאינו את יום המנוח הזה את יום חג הסוכות הזה וחזרתם מקדש השבת וישראל והחומים: הגה ט ונהגין א לומר א. קהלם בשבת של חול המועד או בשמיני ערבת אס אלקע בשבת ועיין לעיל סימן מ"ז י"י:

ג. מוציאין שני ספרים באחד קורא ראה אתה אומר אלי [שם פסוק לג, יב] ב ומפטייר קורא קרבנות של ספיא דיומא (ומפטייר ביחוקאל [לה, יח] וזיהי זיום בוא גוג:

השני [שם פסוק י] ולוי וביום השלישי [שם פסוק ב] וישראל חוזר וקורא וביום השלישי והרביעי קורא א. (ב) ספיא דיומא שהוא וביום השני וביום השלישי ועל דרך זה קורים בשאר ימים: הגה [ב] ויש אומרים שענים הראשונים קורין בספיא דיומא והשלישי קורא זיום המחרת והרביעי חוזר וקורא כל ספיא דיומא דהיינו מה שקראו שנים הראשונים וכן אנו נוהגין וזיום השני קורא זיום המזמני [שם פסוק כן] לוי זיום השני [שם פסוק כט] ישראל זיום השני [שם פסוק ל] והרביעי קורא יום השני ויום השני שני שהוא ראשון לחולו של מועד קורא בהן וביום השני והשלישי העולים אחריו חוזרים וקורים אותה פרשה עצמה ועל דרך זה בכל יום משאר הימים:

השני [שם פסוק י] ולוי וביום השלישי [שם פסוק ב] וישראל חוזר וקורא וביום השלישי והרביעי קורא א. (ב) ספיא דיומא שהוא וביום השני וביום השלישי ועל דרך זה קורים בשאר ימים: הגה [ב] ויש אומרים שענים הראשונים קורין בספיא דיומא והשלישי קורא זיום המחרת והרביעי חוזר וקורא כל ספיא דיומא דהיינו מה שקראו שנים הראשונים וכן אנו נוהגין וזיום השני קורא זיום המזמני [שם פסוק כן] לוי זיום השני [שם פסוק כט] ישראל זיום השני [שם פסוק ל] והרביעי קורא יום השני ויום השני שני שהוא ראשון לחולו של מועד קורא בהן וביום השני והשלישי העולים אחריו חוזרים וקורים אותה פרשה עצמה ועל דרך זה בכל יום משאר הימים:

השני [שם פסוק י] ולוי וביום השלישי [שם פסוק ב] וישראל חוזר וקורא וביום השלישי והרביעי קורא א. (ב) ספיא דיומא שהוא וביום השני וביום השלישי ועל דרך זה קורים בשאר ימים: הגה [ב] ויש אומרים שענים הראשונים קורין בספיא דיומא והשלישי קורא זיום המחרת והרביעי חוזר וקורא כל ספיא דיומא דהיינו מה שקראו שנים הראשונים וכן אנו נוהגין וזיום השני קורא זיום המזמני [שם פסוק כן] לוי זיום השני [שם פסוק כט] ישראל זיום השני [שם פסוק ל] והרביעי קורא יום השני ויום השני שני שהוא ראשון לחולו של מועד קורא בהן וביום השני והשלישי העולים אחריו חוזרים וקורים אותה פרשה עצמה ועל דרך זה בכל יום משאר הימים:

השני [שם פסוק י] ולוי וביום השלישי [שם פסוק ב] וישראל חוזר וקורא וביום השלישי והרביעי קורא א. (ב) ספיא דיומא שהוא וביום השני וביום השלישי ועל דרך זה קורים בשאר ימים: הגה [ב] ויש אומרים שענים הראשונים קורין בספיא דיומא והשלישי קורא זיום המחרת והרביעי חוזר וקורא כל ספיא דיומא דהיינו מה שקראו שנים הראשונים וכן אנו נוהגין וזיום השני קורא זיום המזמני [שם פסוק כן] לוי זיום השני [שם פסוק כט] ישראל זיום השני [שם פסוק ל] והרביעי קורא יום השני ויום השני שני שהוא ראשון לחולו של מועד קורא בהן וביום השני והשלישי העולים אחריו חוזרים וקורים אותה פרשה עצמה ועל דרך זה בכל יום משאר הימים:

השני [שם פסוק י] ולוי וביום השלישי [שם פסוק ב] וישראל חוזר וקורא וביום השלישי והרביעי קורא א. (ב) ספיא דיומא שהוא וביום השני וביום השלישי ועל דרך זה קורים בשאר ימים: הגה [ב] ויש אומרים שענים הראשונים קורין בספיא דיומא והשלישי קורא זיום המחרת והרביעי חוזר וקורא כל ספיא דיומא דהיינו מה שקראו שנים הראשונים וכן אנו נוהגין וזיום השני קורא זיום המזמני [שם פסוק כן] לוי זיום השני [שם פסוק כט] ישראל זיום השני [שם פסוק ל] והרביעי קורא יום השני ויום השני שני שהוא ראשון לחולו של מועד קורא בהן וביום השני והשלישי העולים אחריו חוזרים וקורים אותה פרשה עצמה ועל דרך זה בכל יום משאר הימים:

השני [שם פסוק י] ולוי וביום השלישי [שם פסוק ב] וישראל חוזר וקורא וביום השלישי והרביעי קורא א. (ב) ספיא דיומא שהוא וביום השני וביום השלישי ועל דרך זה קורים בשאר ימים: הגה [ב] ויש אומרים שענים הראשונים קורין בספיא דיומא והשלישי קורא זיום המחרת והרביעי חוזר וקורא כל ספיא דיומא דהיינו מה שקראו שנים הראשונים וכן אנו נוהגין וזיום השני קורא זיום המזמני [שם פסוק כן] לוי זיום השני [שם פסוק כט] ישראל זיום השני [שם פסוק ל] והרביעי קורא יום השני ויום השני שני שהוא ראשון לחולו של מועד קורא בהן וביום השני והשלישי העולים אחריו חוזרים וקורים אותה פרשה עצמה ועל דרך זה בכל יום משאר הימים:

השני [שם פסוק י] ולוי וביום השלישי [שם פסוק ב] וישראל חוזר וקורא וביום השלישי והרביעי קורא א. (ב) ספיא דיומא שהוא וביום השני וביום השלישי ועל דרך זה קורים בשאר ימים: הגה [ב] ויש אומרים שענים הראשונים קורין בספיא דיומא והשלישי קורא זיום המחרת והרביעי חוזר וקורא כל ספיא דיומא דהיינו מה שקראו שנים הראשונים וכן אנו נוהגין וזיום השני קורא זיום המזמני [שם פסוק כן] לוי זיום השני [שם פסוק כט] ישראל זיום השני [שם פסוק ל] והרביעי קורא יום השני ויום השני שני שהוא ראשון לחולו של מועד קורא בהן וביום השני והשלישי העולים אחריו חוזרים וקורים אותה פרשה עצמה ועל דרך זה בכל יום משאר הימים:

השני [שם פסוק י] ולוי וביום השלישי [שם פסוק ב] וישראל חוזר וקורא וביום השלישי והרביעי קורא א. (ב) ספיא דיומא שהוא וביום השני וביום השלישי ועל דרך זה קורים בשאר ימים: הגה [ב] ויש אומרים שענים הראשונים קורין בספיא דיומא והשלישי קורא זיום המחרת והרביעי חוזר וקורא כל ספיא דיומא דהיינו מה שקראו שנים הראשונים וכן אנו נוהגין וזיום השני קורא זיום המזמני [שם פסוק כן] לוי זיום השני [שם פסוק כט] ישראל זיום השני [שם פסוק ל] והרביעי קורא יום השני ויום השני שני שהוא ראשון לחולו של מועד קורא בהן וביום השני והשלישי העולים אחריו חוזרים וקורים אותה פרשה עצמה ועל דרך זה בכל יום משאר הימים:

הרבנות פר"ש מאן

